

ВІСНИК THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!

Свобода людині!

Суспільно-політичний місячник

ЗМІСТ

І. В-к. Чергова імперська лихоманка	1
О. Оглоблин. Золотий спокій	3
М. Кушнір. Суспільне життя — шлях до повноти людства	10
А. Орликовський. Японія й ЗДА	13
Р. О. Новини з Болгарії	14
Остап Лисенко. Спогади про батька	15
З. Тарнавський. На свіжу могилу Миколи Глобенка	19
М. Щербак. Пам'ять	21
П. Кізко. Два Остапи Вишні	22
А. Юриняк. Соціалістично-реалістичний клопіт	24
В. С-ко. Фальшива карта	25
А. Юренко. Помилки ОКВ через континентальну стратегію	28
Ікер. Я за паном президентом	31
Т. Кузька. Самореклямний патріот	32
В. Щербій. Московські паростки „толстовщини”	33
Н. К. 300 — 40 — 15	38
З VIII зустрічі українців Канади і Америки	40
М. Дольницький. З життя 10 Відділу ООЧСУ в Дітройті	40

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ВІСНИК

I. В-к

ЧЕРГОВА ІМПЕРСЬКА ЛИХОМАНКА

Чотири роки дискутують, а вірніше ворожать після смерті Сталіна над тим чи утримається колективна диктатура чи ні. За цей час вже вп'яте московська політична лихоманка трусить диктаторів, з вдачею гангстерів, у Кремлі. Найсильніший приступ був, очевидно, на 20 з'їзді партії, коли колективом взяли розвінчувати мертвого боввана. Преса поцейбічного світу, в тому числі і українська, шукаючи причин її, не звернула уваги на одну річ, чи деталь, яка пробивається з офіційних повідомлень, які насвітлювали події в Кремлі.

Всі переміщення і зміни в Кремлі обов'язково пояснюються з погляду „марксистської аналізи”, за якою все, що діється на советському Олімпі відбувається приблизно за такою схемою. Вороже оточення і напад, який, мовляв, з самого початку існування советської імперії готують імперіялісти, зумовило те, що влада була змушена найбільше зцентралізувати імперську систему, обмежити свободу народів і демократії в партії, щоб зберегти імперію. Окремі особи, почалося з Сталіна, в цьому централізмові передали, як кажуть, куті меду. Тепер влада зміцніла і інтереси соціалізму дозволяють говорити про послаблення централізму, — децентралізацію, подавати надію, народів, який сам добровільно „свідомо ішов на тимчасові жертви, бачучи з кожним днем все нові успіхи советського суспільного ладу”.

Першим елементом у стандартній схемі у більшовиків є централізація. Завдяки їй партія, оборонивши країну від імперіялістів, успішно добудовує соціалізм у ній. Але окремі особи чи особа, стають на перешкоді до того, щоб послабити той централізм і їх, в інтересах народу, треба усунути чи засудити, як то було з мертвим бовваном. Народ обов'язково з ентузіазмом підтримує лінію всемогучої партії.

В схемі, за якою пояснюються всі оті потря-

сення, впадає в очі дві речі. Спрощення марксистського пояснення криз більшовицької еліти і велика подібність з старою концепцією московської історичної думки, якою в царській Росії пояснювалось і уаргументовувалось „самобутність”, історичного розвитку Росії і в ньому походження самовладства. Тоді (до революції) імперська концепція також базувалася на тих самих елементах, пояснюючи „особу статтю Росії”. Ці елементи: оборона, централізація, закріпачення і розкріпачення.

Сто років тому ту історичну схему чи концепцію, що стала золотим фондом московської історичної думки, розвинув С. Соловйов і Б. Чичерін: „За своїм природнім станом, писав С. Соловйов, Росія повинна була вести постійну боротьбу з азіятами. Азія не перестає висилати хижі орди, які хочуть жити за рахунок осілого населення; ясно, що в історії останнього найголовнішим буде постійна боротьба”. Щоб її вести уряд змушений був обмежувати свободу людей, зміцнювати централістичну владу. У більшовиків „нападують не „азіяти” а імперіялісти світу. А щодо самовладства, то за московською схемою, як царське самовладство було кінцевим, впливало з інтересів спільної держави, так і більшовицька деспотія забезпечує її.

„Вона (державна) не робила жадних винятків ні для кого, пише Б. Чичерін в „Опитах з історії російського права”; вона від всіх станів вимагала служби, необхідної для величі Росії. І стани підкорялись і служили службі... Коли держава досить зміцніла і розвинулась, щоб діяти власними засобами, вона перестала потребувати цієї тяжкої служби. При Петрі III і Катерині II з дворянства знімають його службові обов'язки. Жалованою грамотою 1785 р. йому даються різні права і переваги; воно одержує у власність землі, які йому були в тимчасове володіння для утримання на службі. Це була нагорода за дов-

ге служіння „отечеству”. Далі автор пише про нагороду міського стану і, нарешті, селян, яких тоді, як писав це автор, на вигляд розкріпачувалося не відпускаючи з общини. Ця цитата відзеркалює історичну схему імперської політичної думки: оборона, централізація влади, з закріпаченням населення, а розкріпачення приходить з ласки зміцнілої влади.

Від тієї концепції, а вона була підставовою в житті Росії, не відступає і большевизм. Вчитуючись в урядові большевицькі повідомлення, які пояснюють всі чистки і розправи, бачимо, що в них основні елементи з історичної схеми самодержавства збережено.

Колись Плеханов порівнює суспільно-політичну структуру царської Росії до двошарової будівлі, „в якій закріпачення мешканців нижнього шару виправдується закріпаченням приналежних до верхнього шару”. Це порівняння дуже влучне для советської політичної організації, суспільно-політична структура якої має ту властивість, що в ній тиран (чи колектив їх), закріпачуючи і пригнічуючи одних, сам є невільником системи. Зовні ніби пан, справді є теж рабом.

Іноді, а то й часто можна натрапити думку, що сучасна большевицька диктатура відзеркалює інтереси бюрократії: партійної, промислової, колхозної, військової, тощо. Таке твердження базується на тому, що вся численна советська бюрократія є матеріально упривілейованою верствою серед обідраного советського населення. Це правда. Але незаперечним є й те, що упривілейована верства бюрократії також політично безправна, як економічно убогі маси населення.

П'ятий з черги, після смерті Сталіна, приступ політичної лихоманки закінчився тим, що Молотова, Маленькова, Сабурова і Шепілова ви-

ключено з колективного керівництва, а Первухіна зведено до підрядного становища. Сім днів (з 22 до 29 червня) тривав пленум ЦК, на якому Хрущов при підтримці Жукова розчищав собі шлях до одноособової диктатури. В постановах про це говориться, що: а) вичищені були проти мирного співіснування советської системи з іншими, б) чинили спротив проти поширення економічних і культурних прав національних республік і цим, мовляв, підточували засади єдності і дружби народів імперії; в) вичищені не тільки були противниками боротьби з бюрократизмом, але й виступали проти принципів демократичного централізму” та чинили спротив у переведенні реформи т. зв. децентралізації промисловости. Коротко кажучи, гангстери-переможці обвинувачують переможених в тому, що вони шкодили укріплювати і зміцнювати владу ЦК. А „Красная звезда”, орган контролюваний непосредньо апаратом Жукова, обвинувачує вичищених у спробі підірвати оборону Советського Союзу. В зливій обвинувачень багато стандартних фраз, але є й нове.

Вичищених обвинувачують за те, що вони були проти поширення національних прав поневоленних народів і цим, мовляв, захитували дружбу народів. Видно та дружба така недружня, що змушує кремлівську кліку переможців ціною удаваних поступок гамувати сепаратистичні тенденції і процеси національно-політичного становлення уярмлених націй. Переможці намагаються з'єднати собі прихильність національних елементів (неросійських), тому то серед 9 кандидатів в члени президії ЦК більшість не-москалів, а з них два „Енки” малоросійської породи. Поруч з посиленням боротьби проти націоналізму, а зокрема українського, урядово ніби поширюється рямці національної форми в культурі і економіці.

Це свідчить, що національна проблема в імперії набула такої сили, що її годі промовчати. Тиск сепартизмів, що далі то збільшується, загрожуючи імперській цілості, утримуваній імперськими обручами. Щоб зберегти їх і послабити той тиск переможці в Кремлі кокетують „Енків” в партії і ніби поширюють рямці національної форми, а за все дотеперішнє перекладають вину на вичищених „паршивців” з ЦК. В коментарях поцейбічної преси оте найголовніше обходиться чи промовчується. Національ-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.

“Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

Олександр Оглоблин

1657 — 1957

„ЗОЛОТИЙ СПОКІЙ”*)

I.

Чи була Хмельниччина несподіванкою для сучасників? Чи справді грандіозний вибух козацьких перемог 1648 року і відродження Української держави видавалися людям тієї доби якимсь історичним чудом? Чи може повстання Богдана Хмельницького, що зірвало не тільки кайдани польської неволі над українським народом, але й тонко-хитре плетиво польсько-московської політики на Сході Європи, не так вразило вдумливих сучасників, як короткозорих нащадків, які ще й досі не можуть отямитися від блиску чої перемоги „шалених дум” Великого Гетьмана? Українська історіографія надто мало уваги

ну проблему, що була і є найдошкульнішою в імперії, частина коментаторів західньої преси не добачає. Багато уваги приділяється деталям в кремлівському звіринцеві, а слона не бачать, вірніше, відвертаються від нього.

В постановах про антипартійну кліку стверджується, що вона чинила спротив проти звільнення колхозників від поставок з присадибних ділянок. Розправляючись з „антипартійною клікою” Хрущов з Ко поспішає звільнити колхозників від поставок з присадибних ділянок. Переможці дають дарунок селянству, як то завжди бувало у Московщині. Московським прямином, дарованим колхозникам, думають задобрити селянство, перекладаючи вину за дотеперішні кривди на „паршивих овець”, як назвав Хрущов вичищену „антипартійну групу”.

Виглядає, що Хрущов з Жуковим думають, кокетуванням „націоналів” та московським прямином для селянства затримати обреченну імперію, не здаючи справи з того, що започаткованого ніякими способами не зупинити. Гангстерська боротьба на імперському Олімпі радше прискорюватиме цей закономірний процес. Другорядною справою є питання — коли подариться Жуков з Хрущовим.

приділила тій добі, що безпосередньо передувала Хмельниччині. Польські шляхетські сучасники називали передреволюційне десятиліття — 1630 — 1648 роки — часами „золотого спокою”. Ця дефініція сприйнята була в українській історіографії з певною іронією, може навіть з деяким гнівом. Справді, важко було говорити про спокій, коли ще влітку 1638 року гриміли гармати над Старцем, а вже на весну 1648 року прийшли Жовті Води. Але сучасники бачили те, що могли бачити. Країна, пригнічена поразкою козацьких повстань 1637 — 1638 років, придавлена ординацією 1638 року, назовні була спокійна. Розбурхані хвилі українського моря немов би покірливо ввійшли в польські береги, й млеко та мед багатой землі української спокійно пливли до польської шляхетської кишені. Хай це було затишшя перед бурею, що мусіла незабаром знести весь віками встояний на українських землях лад. Але це було таки затишшя, це був дійсно спокій.

А втім, люди тієї доби, мабуть, наголошували не це. Золотий спокій. Він справді був золотий. Бо українське життя — господарське, культурне, політичне — перед Хмельницьким вщерть повнилося золотом — золотом багатства й золотом думки. Тоді, як країни Центральної Європи кривавилися безконечною, хоч і 30-літньою війною, де, здавалося, безнадійно заплуталися й переплуталися в загальній руїні всі європейські політичні, господарські й релігійні суперечності, на Україні буяє творче життя — в сфері матеріяльній, і в сфері духовній. Українська нація немов би прокинулася після століть животіння й гарячково накопичувала свої сили, готуючися до вирішального змагу за свою незалежність. Справді, куди не подивимося, до якої царини українського суспільного життя не приглянемося, скрізь побачимо невтомну працю, завжди відчуємо цей творчий дух, що навіть у момент найбільшої національної поразки 1630-х років пробивається крізь потрощену й спалену оболонку буденного життя й

переможньо повіває над усією країною. На українській землі творяться нові і великі вартості — політичні, культурні, економічні. Народжені в боротьбі проти чужого гніту, тиску і визиску, вони віщують нову боротьбу, вони готуються й готують до неї. . .

Й доки історична наука не відмовиться від своїх упереджень, створених колись не з мотивів наукового порядку, доки не вивчить наново, не подивиться новими очима на все українське життя в першій половині XVII століття, а надто ж у 30-х і 40-х роках, доти не зрозуміємо ні причини Хмельниччини, ні її майбутніх перемог і поразок, ні взагалі проблеми української національної революції.

II.

Павло Алепський, архидиякон патріярха Антіохійського Макарія, що побував на Україні в 1654 і 1656 роках, назвав її „благословенною країною”. Очима, повними щирого й радісного захоплення, дивився цей гість з далекї арабської країни на багатства української землі, добробут її людности, розквіт української культури. Опис його подорожі — це величезний гімн визволеній країні, її героїчному народові, його вільній людині. Так було по кількох роках найстрашнішої з воєн — національно-визвольної революції. Ні шестилітня, майже безперервна війна з Польщею, що точилася тільки на українській території, ні страшна татарська допомога, що сараною нустошила українську землю й заводила в далеку неволю вільне українське населення, не змогли зруйнувати Україну.

Онїєю з легенд, створених українською народницькою історіографією, що їх конче мусить позбутися новітня українська історична наука, була думка про економічний занепад України першої половини XVII ст. в наслідок польсько-магнатського визиску. Це була природня реакція на твердження польської історіографії, яка вважала Україну, зокрема Наддніпрянщину, за „*zdobycz rądu polskiego*”. Один з найвизначніших дослідників польсько-української історичної школи, глибокий знавець українського економічного життя XVI-XVII ст. Олександр Яблонівський, констатуєчи безперечні успіхи господарської діяльності Наддніпрянської України в кінці XVI — першій половині XVII ст.,

вважав це наслідком колонізаційної праці польської шляхти на кресах Речі Посполитої й доводив, що головним джерелом економічного розвитку українських земель були великі польські капіталовкладення. З усією рішучістю заперечив ці твердження Михайло Грушевський і в запалі слушної полеміки не дооцінив того великого документального матеріалу, що він його сам зібрав і що, безперечно, промовляє про все, що завгодно, тільки не про занепад українського господарства в першій половині XVII сторіччя. Новітні досліди української історично-економічної науки, що переглянули критично численні відомості, зібрані попередніми поколіннями істориків, і збагатили їх новим архівним матеріалом власних розшуків, примушують нас остаточно відмовитися від традиційної думки про економічне зубожіння і навіть виснаження Наддніпрянської України в першій половині XVII ст.

Навпаки, в усіх галузях української господарства тієї доби зустрічаємо велике пожвавлення, піднесення й нагромадження добр. Колонізація наддніпрянських і задніпрянських просторів протягом тільки другої чверти XVII століття зробила нечувані успіхи — участь у ній взяла вся Україна. Ціла низка міст, сіл і містечок Лівобережжя була створена тоді вихідцями з Волині та Полісся, з Поділля та Галичини. Залюднення Лівобережної України (зокрема т. зв. „Вишневецьчини”) й колонізація сусідньої Слобожанщини були виявами не слабкості, а сили української економічної експанзії. Досліди 1920-30-х років над статистикою населення українських воеводств (зокрема Волинського й Брацлавського) в першій половині XVII ст. показали несподівано картину, яка цілком суперечить традиційним уявленням української народницької історіографії. Виявляється, що зростання населення, приміром, Волинського воеводства перед Хмельниччиною вказує на те, що зогляду на залюднення Правобережної України стояла тоді на одному з перших місць в Європі. Тому відплив частини людности на „дике поле” Полуднево-Східньої України був нормальним колонізаційним процесом, що жадною мірою не підривав господарсько-демографічних основ української метрополії. Маса населення йшла світ-заочі на Лівобережжя й Слобідську Україну, не тільки й не стільки тікаючи від пан-

ського гніту, скільки під тиском тогочасних умов екстенсивного господарства. Тим самим демографічний і економічний зріст теренів нової української південно-східньої колонізації спирався на міцну господарську базу метрополії північно-західніх українських земель і їй собі зміцнював цю базу.

Це були блискучі часи для розвитку українського сільського господарства. В умовах 30-літньої війни зростає попит світового ринку на український хліб. Якщо року 1618 вивезено через Гданський порт хліба 116 тисяч лаштів, то р. 1648 цей вивіз досяг рекордної цифри — 129 тисяч лаштів. Але вистачало і вдома. Не дарма підкреслює Самовидець, що українське селянство перед Хмельниччиною „во всем жили обфито в збожах, в бидлах, в пасіках”. Рoste й міцніє українське шляхетське й козацьке господарство.

Може найяскравіше позначився цей зріст у царині промисловости. Давно вже був констатований великий розвиток багатьох промислових галузів у першій половині XVII ст. Буди, гуті, рудні, салітарні, млини, гуральні, валюші, папірні тощо рясно вкривають усю територію України, становлячи важливу складову частину народнього господарства. Дух промислового підприємництва захоплює всіх, від єпископа й сенатора до численних будників і рудників. Українські промисловці не обмежуються на місцевому господарстві. Чимало з них ідуть далі на схід, переходять московський кордон, дістають там концесії або знаходять собі працю, несучи українську промислову організацію й техніку до напівварварської ще Московщини. Цей промисловий рух і піднесення на Україні притягує до себе увагу чужоземного капіталу, передусім Гданського, який цікавився українським господарством та його перспективами.

Ясна річ, надмірний розвиток деяких галузів промисловости, приміром поташної (будництва), викликаний потребами західньо-європейського ринку, був пов'язаний з хижацькою експлуатацією природних багатств України в інтересах чужого капіталу, зокрема польського та німецького. Алеж по руч з тим ростуть і такі галузі промисловости, як залізнорудна, що мала велике значення для розвитку всього українського господарства. Ми констатуємо в першій

половині XVII століття кількісний і якісний розвиток української металургії (рудництва). Дуже поширюються географічні межі залізнорудної території. Рудні з'являються скрізь на Правобережній Україні, не виключаючи ні її північно-східньої частини (Чорнобильщина), ні навіть полуднево-східнього Правобережжя (південна Київщина, Брацлавщина), де природні умови якнайменше сприяли розвиткові цієї галузі промисловости. Йдучи далі на схід залізнорудна промисловість з'являється на Лівобережній Україні, де в другій чверті XVII ст. було вже кілька рудень. Навіть на півдні Лівобережжя Юрій Немирич, купуючи року 1643 маєтки по Ворсклі, Орелі й Самарі, застерігав собі право „копання крушцов”. Разом з тим помітно зростає (в чимраз більшому темпі) кількість підприємств. Якщо в кінці XVI ст. число рудень на Правобережній Україні мабуть не перевищувало десяти, то вже в першій чверті XVII століття їх було кількадесят, а на передодні Хмельниччини число рудень підноситься до сотні. Ці дані були цілком несподівані навіть для О. Яблоновського, який помилково вважав, що „рудництво, очевидно розвивалось поволі”.

Ще важливіше те, що це кількісне зростання залізнорудної промисловости було щільно пов'язане з її внутрішнім розвитком. Замість дрібного селянського підприємства, властивого попередній добі, на перший плян виступає тепер рудня панська, яка, проте не замикається у вужчому колі магнатських лятифундій, а виходить на широке поле шляхетського підприємства. Мало того. В цей період міняється й господарська структура залізнорудного підприємства, і його технічна організація. Рудні першої половини XVII ст. — це доволі значні й — як на той час — складні господарські (передусім, очевидно, промислові) комбінати, де поєднувалося кілька промислових і допоміжних підприємств (розробка руди, випал вугілля, димарка, кузня, млин з його різноманітними виробнями тощо). Всі рудні мали водяні двигуни й коли для XVI ст. характеристичний був тип рудні на 1 - 2 кола, то перша половина XVII ст. дає рішучу перевагу триколісній рудні, яка стає клясичним зразком підприємства української металургії XVII - VIII ст.

Ми спинилися тут на розвитку однієї галузі промисловости за першої половини XVII ст. не

тому тільки, що вона дає нам яскраву картину господарських успіхів тогочасної України — ще імпазантніші були, мабуть, успіхи будництва, а передусім тому, що зріст залізнорудної промисловості був найтісніше пов'язаний з розвитком українського сільського господарства. І найголовніше тому, що основні вироби тогочасної української металургії — лемеші й гаківниці — були конче потрібні для національно-визвольної революції.

III.

Багатство українського духового життя кінця XVI і першої половини XVII ст. — факт давно і добре відомий. Але дефініція його як першого українського національного відродження (після безбарвних ста літ XV - XVI), на превеликий жаль, була сприйнята українською історіографією дещо формально. Увага істориків розгубилася серед запеклих і нескінченних церковно-релігійних суперечок і полеміки того часу й занадто захоплена була складанням взаємних жалів та оскаржень. Навіть М. Грушевському, що так багато зробив для історії першого відродження, не пощастило як слід пов'язати його з добою національно-визвольної революції, може, тому, що в грандіозній будівлі VIII й IX томів „Історії України-Руси” не знайшлося місця духовому життю революційної України, хоч, поза всяким сумнівом, Грушевський добре розумів вагу цього питання.

Передусім, кілька слів про українське церковно-релігійне життя першої половини XVII ст. Поверховне око сучасника, яким так часто дивляться цілі покоління пізніших істориків, вбачало самі негативні сторони церковно-релігійного розбиття в наслідок Берестейської Унії 1596 року й поширення протестантизму на Україні. Годі, звичайно, заперечувати, що релігійна й церковна боротьба забрала багато часу й сил, викликала стільки пристрастей і жорстокостей. Але чи так таки все в ній було негативне, чи може з погляду дальшого розвитку української нації ця боротьба принесла з собою й дещо позитивне? Досить згадати про багатства полемічної літератури першої половини XVII сторіччя, щоб відмовитися від однобічного осуду цієї боротьби.

Якщо станемо на позицію визнання широти

й ідейності всіх напрямків тогочасного церковно-релігійного життя й згадаємо про глибокий занепад української церкви в XVI ст. й загальну бідність українського культурного життя того часу, нам доведеться зробити єдино можливий висновок, а саме, що складність і суперечливість українського церковно-релігійного процесу, як це не дивно на перший погляд, спричинилася до великого відродження Української Церкви й всього духового розвитку нації. Змагаючися між собою, побороюючи один одного й тим самим, природньо послаблюючи в даний момент силу їх усіх супроти чужих і ворожих національно чинників, різні релігійно-церковні напрями саме в цій боротьбі кували могутню ідейну зброю **майбутнього**, готуючи грядучу перемогу української нації. Це було куди важливіше за неминучі ексцеси церковної боротьби або паперові стріли релігійної полеміки.

„Можна... з усією рішучістю сказати, що доба Могили... була апогеєм сили і значення православної церкви в Польській державі, епохою великої самопевности, свідомости своєї сили і далекосяглих надій православної ієрархії”, — ці слова Грушевського констатують факт величезного значення й щодо минулого стану української церкви, від якого так різнилася Могилянська доба, й щодо майбутнього розвитку української національної ідеології. Великим щастям для України й української Церкви було те, що в цей критичний момент української історії на чолі української церкви став Петро Могила, цей великий чужинець, що зробив для неї стільки, що кілька наступних століть не могли мимо всіх — і чужих, і своїх — зусиль витратити того величезного ідейного капіталу, що його утворено в часи Могили — за його ініціативою, його керуванням і його особистою працею.

Доба Могили — то була доба великих плянів і великих досягнень. Грандіозний проект утворення українського патріархату, поєднаний з ідеєю відродження єдиної Вселенської християнської церкви під зверхністю Папи, хай нездійснений, свідчить про те, що українські церковні кола тогочасні мислили світовими масштабами не лише простору, але й часу. Утворення Києво-Могилянської Колегії, цієї слави й гордості Київських Атен, що незабаром стала Alma mater для всього православного Сходу — це був той

пам'ятник, що його самого було б досить, щоб увічнити ім'я Великого Митрополита в історії української культури. Величезна науково історично-археологічна праця, яку провів Києво-Могилянський гурток і яку тільки тепер починають розуміти й як слід оцінювати наукові фахівці, — зробила Київ найбільшим науковим центром усієї Східної Європи.

Виняткової ваги була богословсько-наукова праця, пророблена Могилянським гуртком. Цій праці зобов'язана вся Вселенська Православна Церква капітальними творами православної богословської науки й, передусім, великим Катехизисом православної Церкви. Року 1640 відбувся у Києві всеукраїнський собор православної церкви, де був прийнятий проект „Православного ісповідання віри“, складений групою богословів, на чолі з Ісаєю Трофимовичем-Козловським, кол. ректором Київської Колегії, якого за це Собор нагородив титулом „доктора богословія“. Цей проект, за дорученням Константинопільського патріярха, був розглянений на соборі в Ясах р. 1641. Схвалений там з незначними змінами, київський Катехизис був остаточно затверджений усіма східними патріярхами р. 1643.

„Се був великий тріумф Могилянського кружка і української церкви взагалі“ — пише з цього приводу М. Грушевський. Якщо додати сюди ще „Літос“ 1644 року (як літургічну книгу) й „Євхологійон альбо Молитвослов или Требник“ 1646 року, „цей величезний корпус, що зістався найбільш повною літургічною збіркою на всі пізніші часи“ (М. Грушевський), й згадати ще два нездійснені (за смертю Могили) видання — нове видання Біблії (готування до цього провадилися вже року 1642) й збірник Житій Святих (здійснений тільки частково в 1630-х роках), — все це зроблено протягом неповних 15 літ і за умов, мало сприятливих для церковно-наукової діяльності, — можна тільки низько схилити чоло покоління перед світлою пам'яттю Великого Митрополита.

Це все добре відомі речі. Але вони з найбільшою переконливістю свідчать про те, що на середину XVII століття, й саме в період „золотого спокою“, Україна стала справжнім духовим центром усього православного світу, а Київ став всеукраїнським центром науки й культури. Було б цілком ненауково й неісторично думати, що

ці величезні осяги української релігійної й наукової думки не вплинули на дальший розвиток української духовості й не створили тієї ідейної сфери, що в ній народилася ідея української національно-визвольної революції. Якщо наша історична наука ще не дослідила всебічно цього впливу, тим гірше для неї.

В світлі цього стане для нас цілком зрозумілим і справжній характер священного гасла Хмельниччини — „За віру провославну“, й твердження Самовидця, що однією з найголовніших причин української революції 1648 року було „на православіє гоненіє“. Українська Церква в середині XVII століття далеко вже переросла ті державно-політичні рямці, в яких її тримало чуже й чужовірне державне панування над Україною й українським народом. Саме діяльність митрополита Петра Могили й його київського гуртка підкреслила цей нонсенс і прискорила українську кризу й вказала шлях до її розв'язання.

IV

Найменше, мабуть, здивовані були сучасники й свої, й чужі — з найяскравішого для нас факту відродження Української Держави. Цей настрій був загальний. Вже влітку 1648 року, після перших перемог Богдана Хмельницького над польським військом, коли він, видимо, не думав ще рвати з Річчю Посполитою і в своїх конкретних політичних вимогах не виходив поза традиційні рямці козацької автономії, — і в польських, і в українських колах панує загальна думка про те, що він будує нове князівство, „Монархію Руську“. Чутки, що Богдан Хмельницький „вже князем Руським титулується“, кружляли на Україні ще в червні 1648 року. Це справді відповідало фактичному станові речей. Богдан Хмельницький став „єдиновладним самодержцем Руським“ ще задовго перед тим, як він у лютому 1649 року, у Переяславі, проказав ці горді й гідні володаря слова польському посольству Адама Киселя. Й коли він розгорнув перед Киселем широку програму української козацької державности, це не здивувало нікого. Більш того, здивування було б неминуче, коли б гетьман такої декларації не зложив.

Ідея відродження української держави в тій чи в тій формі була поширена в першій половині

XVII століття й на Україні, й поза межами її. По-за всяким сумнівом, велика заслуга в цьому належала козачині й тій ролі, яку вона відіграла в українському політичному житті, зокрема за часів гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Це яскраво підкреслила славнозвісна „Протестація” української ієрархії до Союму й усієї Речі Посполитої р. 1620 — 1621 (автором її, очевидно, був „ректор шкіл киевських” Касіян Сакович), кажучи про „лицарських людей”, козаків, що „це ж бо те плем'я славного руського роду, з Яфетового насіння, котре воювало прецьке царство на Чорному морі і на суходолі. Це з того покоління військо, котре за руського монарха Олега в овоїх моносилах по морю й по землі... плавало й Царгород штурмувало. Це ж вони за святого руського монарха Володимира Великого воювали Грецію, Македонію й Ілірію... Що інші народи виборюють словами й дискурсами, то доказують козаки самим ділом”. Фактична незалежність козацької політики, зокрема міжнародньої, що спиралася не тільки на силу зброї, а головне, на силу ідеї „козацького народу” та його державно-політичної традиції, віддавна впадала в око сучасникам, викликаючи острах у ворогів, надію й співчуття в своїх і друзів. Недарма ще двадцять років перед Хмельниччиною, р. 1628, великий знавець східноєвропейських відносин семегородський князь Бетлен Габор казав шведському послові Страсбургерові: „Щодо народу козацького, то знаний єсть погляд Замоїського який предсказував, що ця згряя затопить колись Польщу, якщо тільки знайде вона для своїх домагань розумного та шляхетного вождя і ініціатора... Багато розважних і визначних людей обмірковували питання, чи не може запорожський народ, доведений до крайного одчаю утисками... одділитись від Польщі, визнати протекторат сусідніх володарів, збудувати окрему Річпосполиту, підпорядкувати себе точно означеним законам і управлятись новою владою”.

Отож, думка про визволення України з-під польської влади й утворення Української Речі Посполитої (чи Руського князівства) не була несподівана для тогочасного світу, й свого, й чужого В різні часи, в різних формах, то глибоко захована в свідомості тогочасного українства, то яскраво виявлена в політичних плянах

кращих його представників, вона спиралася на невмирущій традиції самостійности української нації та її культури. Ідея тяглости українства, від княжих часів починаючи й козацтвом кінчаючи, від Олега до Сагайдачного, створена в першій чверті XVII століття, була викликана почуттям глибокого органічного й історичного зв'язку козацької України з старою Київською Руссю. Логічним і психологічним наслідком цього була думка про Україну не тільки як про осібне державне тіло, але й як про спадкоємця старої Київської імперії, що мусить колись перейняти на себе тую спадщину.

Але Київська імперія неможлива була без Києва. Й відродження Києва в першій половині XVII століття було найщільніше пов'язане з відродженням української державної ідеї. Винятковою заслугою Сагайдачного було відновлення Києва як столиці України — козацької. Дослідники якось недооцінюють значення повернення резиденції київських митрополитів до Києва в першій половині XVII сторіччя. Сотні літ жили київські митрополити на Білорусі й на Литві, в Новогрудку й Вильні — й це були часи великого занепаду й Києва, й української церкви. Не дарма за Київ як центр митрополії точилася боротьба між уніятами й православними в першій чверті XVII ст., й величезною поразкою уніятських митрополитів було те, що їм не вдалося закріпитися в Києві — тут вирішила, безперечно, козацька шабля, — а тим самим був відкритий сюди шлях православної митрополії. Митрополит Петро Могила може найкраще зрозумів усю силу імперіяльної величі золотоверхого Києва, й його замилювання в київській церковній старовині, його невтомна, гарячкова реставраційна діяльність у Києві й відновлення ним київських святинь, свідків минулої слави й величі України, спиралася на глибокій, містичній вірі в її майбутнє відродження. Величезною заслугою Петра Могили було те, що він виховав цілу плеяду талановитих і вчених людей — духовних і світських, які перейняли його ідеями і запалом й віддали все своє життя для добра української нації, її церкви, її культури, її держави. Є всі підстави думати, що в Могилянському гурті, що об'єднав кращих представників українського православного духовництва й української православної шляхти, думалися думки,

плекалися далекосяглі пляни відродження української державности — й то в широких зарисах Великого князівства Руського, руської імперії, центром якої мала бути Україна, а столицею — Київ. Недарма польська громадська опінія в рр. 1648-49 одностайно вважала лідера української шляхти — воеводу Адама Киселя, „одного з найвизначніших наших політиків і патріотів” (В. Липинський), кандидатом на Князівство Руське. І то кандидатом козацьким.

Звичайно, Могилянський гурток нічого спільного не мав з козацькою реbelieю, яка була йому соціально чужа й ворожа. Був час, коли де-хто з них збройно виступав проти неї, або незовсім щиро глорифікував її валечних противників. Але в глибині їхньої душі, там, де сила національного руху нишила всі соціальні противенства й пересуди, горів негасимий вогонь українського державництва — й тим то вони, кращі з них, так швидко найшли спільну мову з переможною козацьчиною 1648 року. В. Липинський мав рацію, коли писав, що православна церква „зібрала коло себе всі прив’язані до старої національно-державної традиції військово-хліборобські та військово-промислові економічно продукуючі кляси”. Треба дуже уважно поставитися до вісток сучасників (приміром, Грондського) про порозуміння православного духівництва на чолі з митрополитом Київським — з Богданом Хмельницьким, як лідером Козаччини, ще перед повстанням 1648 р. Звичайно, „найти такі документальні сліди порозуміння православної шляхти „руської” з козацьчиною в справі підняття й організації повстання „за віру руську” буде, мабуть, неможливо”. (В. Липинський). Але той же Липинський з цілковитою слушністю каже, що „все однак промовляє за тим, що в усіх поголосках, які про таке порозуміння ходили єсть велика доля історичної правди”. Зокрема, з „напруженням національної боротьби” на Україні вліті 1647 р. Липинський пов’язує подорож на Україну канцлера коронного Юрія Оссолінського для переговорів „з Митрополитом Київським, Адамом Киселем, Максиміліаном Бжозовським і іншою видною шляхтою руських країв, яко начільними релігії грецької головами”. Ясна річ, що „шляхта православна про майбутнє повстання козацьке мусіла знати, його в певній мірі бажати й у тім напрямі,

щоб воно стало повстанням за віру і за націю, його підготовляти” (Липинський).

Не слід думати, що українські православні шляхетсько-церковні кола були єдиними репрезентантами ідеї української державности, хоч, поза всяким сумнівом, саме в цих колах вона набрала найяскравіших рис. Можемо догадуватися про існування й інших українських державницьких осередків, які особливо пошавляють свою діяльність у другій чверті XVII ст. На превеликий жаль, це питання й досі лишається недослідженим у нашій історіографії. Одним з таких осередків був, очевидно, волинський гурток української протестантської шляхти. Безперечно, йому бракувало того глибокого зв’язку з українськими народними масами й передусім з козацьчиною, який надавав такої сили й впливу Києво-Могилянському православному гурткові.

Зате, в ньому була глибока й непримирена ворожість до католицької Польщі й разом з тим більші ідейні і політичні зв’язки з Західною Європою. Саме з цього кола вийшов один із найвидатніших ідеологів української державности XVII ст. — Юрій Немирич. В цьому гурті виникає р. 1648 (очевидячки, після довгої підготовки) проект створення самостійної української держави, князівська корона якої мала дістатися представникові однієї з найбільш протестантських династій Європи — молодому князеві Юрієві Ракочі.

Нарешті, був ще один політичний, осередок, який і в силу свого пригніченого стану, і в силу своєї історичної традиції, й, нарешті в силу — й силою — тієї зброї, яка була в його руках, мусів цікавитися проблемою державного майбутнього українських земель, принаймні тих, на яких йому доводилося жити, працювати й воювати. Це була козацьчина. У провідних козацьких колах, мабуть, ще задовго перед 1648 р., виникає думка про утворення „козацького панства” на старих козацьких теренах і на землях нової української колонізації на півдні Лівобережжя, які козацтво давно і справедливо вважало за набуток свого плуга і своєї шаблі.

Поодинокі українські політичні осередки виходили з різних засад, діяли окремо, частогусто поборюючи один одного. Але вони надхнені були однією ідеєю, вони прямували до

Михайло Кушнір

СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ – ШЛЯХ ДО ПОВНОТИ ЛЮДСТВА

Людина творить історію й культуру завдяки тому, що вона є наділена розумом, є здібна до розвитку, а також до передачі біопсихічних прикмет шляхом одідичення та що вона є здібна до життя в суспільстві. Людська особовість є твором Бога, самої людини, суспільства й природного впливу середовища. Тому людська істота може бути науково досліджувана з різних точок бачення. Вона може бути досліджувана зі становища теології, моральної філософії, соціології й біології. Ті різні точки бачення дають підставу різним концепціям, що відносяться до людини.

Часто можемо зустрінути погляд, що теологічна концепція, яка твердить, що людина, як Божий твір, родиться „людська” — є суперечна з соціологічною концепцією, яка стверджує, що

однієї мети й рано чи пізно мусіли зійтися в одному українському державному таборі.

**

Ми підходимо тепер до головного пункту. Не бідна, а багата природним добром і народним доробком, не вбога духом і культурою а могутня — славно далеко поза свої межі — думкою і словом, не покірنا волі й сваволі чужого пана, а повна гордих задумів і світлої віри в їх здійснення, — стояла Україна переддень Великої Револуції. В цій країні не було тільки одного — свободи. Цей контраст між багатством українських ланів і лісів — і їх хижою чужинецькою експлуатацією, між невичерпною життєвою силою й вільнолюбним духом працьовитого й воївничого народу — і його соціально-економічним і державно-політичним поневоленням, між блискучим розквітом української культури — й її залежністю від чужонаціональної держави, — це був образ тогочасної України й zarazом справжній зміст поняття „Золотого спокою”. Контраст був надто гострий удар був неминучий. Він мусів викресати іскру. Тією іскрою, що завалила вогонь Великої Української Національно-Визвольної Револуції, вогонь, який горить і досі, була Хмельниччина.

людська одиниця здобуває людське щойно завдяки спільному життю. Бо перший погляд твердить, що оця „людяність”, яка чітко відрізняє людину від звірини, походить від Бога, а другий погляд каже, що людина здобуває .. в суспільстві. З уваги на те, — робимо деколи необгрунтований висновок — а саме, що суспільне життя має різне значення й ролю для розвитку людської одиниці. В теологічному погляді на людину це є без значення; в соціологічному погляді це є умовою її існування, як суспільно-культурної істоти. Позірно отже теологічну й соціологічну концепцію не можна зі собою погодити.

I

Індивід із гатунку „гомо сапієнс” — твердять прихильники соціологічної концепції, не родиться „людський”, але свою людськість щойно набуває в суспільному житті. Про це свідчать соціологічні експерименти, які подає нам не тільки суспільна історія, але й сучасна дійсність у вигляді різних фактів виховання й життя людей поза людським середовищем.

В історичних хроніках, у соціологічних описах, а також у науковій соціологічній літературі є обговорювані історії, „диких людей”, дітей, що виростили поза суспільним середовищем. Деякі з цих описів мають легендарний характер, але багато з них є автентичні й віродостойні. (Park and Burges' Introduction to Sociology). На початку XIX. століття була відома справа Каспера Гавзера, ур. в 1812 р. на Мадярщині, запротореного до тюрми на 16 літ, який ніколи не бачив людського обличчя, навіть людини, що подавала йому їжу. Після цього він ледве ходив, не вмів говорити по-німецькому, не був свідомий суспільних звичаїв.

В 1341 р. мисливці в Гесії зловили хлопця, названого пізніше „геським хлопцем”, який, як каже тодішня хроніка, втікав з вовками, як чотириноге звіря. Цей хлопець ніколи не міг при звичаїтися до цивілізованого життя й скоро після цього, як його віднайшли, помер, не пристосувавшись до людської культури. „Ісляндський хлопець”, віднайдений між вівцями, дещо нагадував звірят, з якими перебував. Мав звірячі

риси обличчя, мекав, як вівці, а у відношенні до людей був завжди насторожений і дикий. Є теж відома історія „литовських хлопців”, віднайдених в другій половині XVI ст. в Литві, між ведмедями. Ці хлопці поводитися за звичаями ведмедів, їли ярину, сире м'ясо, а спали згорнуті в клубочок, як колишні їх товариші. Ледве навчили їх ходити в прямовисній позиції й говорити артикулованою мовою.

Подібні прикмети набували інші „здичілі” діти, яких опісля включено до людського середовища. Відомий з описів, як Климентій Овердайк, хлопець, віднайдений після війни Наполеона з Німеччиною, перебував зі свинями, які пас, позбавлений контактів із людьми. Навчився ссати корову, їсти траву, ходив на руках і ногах, як звіря, а включений до людського середовища — втікав від людей. Подібно поведився Жан де Лігж, „дикий”, з Авірону, „вовчі діти” з Індії, Петро з ГанOVERу та „дикий” з Кронштадту, віднайдений 1784 р. Вони з великим трудом вивчали людську мову й набували суспільні обичаї. Дівчина з Сонги поводитися подібно, але вміла послуговуватися палицею й деяким струментом. Вона, опісля виховувана, навчилася говорити по-французькому й виконувати багато чинностей. Поза цими прикладами „диких дітей” заслуговують на увагу сучасні вже випадки віднайдена дітей, живучих поза суспільством, а подібно описані в соціологічній літературі. Поворот цих дітей до суспільства й розвій їх особовості під впливом методичного виховного діяння, був предметом докладних досліджень (порівняй: Kingslay Davis: *Extreme Social Isolation of a Children Find Note on a Case of Extreme Isolation* — „*American Journal of Sociology* — XLV — January 1940 and LI, March 1947).

В 1938 р. в ЗДА віднайдено дві дівчинки, які жили в цілковитому відокремленні. Одна з них, Анна, жила на піддаші фермерського будинку, друга, Ізабеля, в темному приміщенні. Обидві були позбавлені контакту з людьми та можливості нормального фізичного розвитку. Вони не вміли говорити, видавали тільки якісь незнані звуки, не вміли зосередити своєї уваги, не пізнавали осіб й не розуміли доручень. Їх поведінка у відношенні до людей була сповнена страхом й недовір'ям. Щойно після довгих заходів і методичного виховання, навчено дівчат говорити, писати й читати, гратися з дітьми, їсти, як каже

прийнятий звичай. Ізабеля, переходячи ступні розвитку, нормально виховуваної дитини, тільки в коротших відступах часу, осягнула згодом нормальний умовий й психологічний розвій дитини її віку. В 1950 р. щоденна преса розписувалася про новий випадок віднайдена в ЗДА хлопця, який був цілковито позбавлений контактів з людьми.

Аналізуючи подані факти, дуже часто робиться висновок, що людина не родиться „людська”. „Людською” стає щойно завдяки суспільству.

II

Про що свідчать наведені приклади, вибрані з великого числа випадків життя одиниць у крайній ізоляції від суспільства й контактів із людьми? Вони передусім доказують, що людина родиться „людська”. Бо здичілі діти, хоча харчуються, як звірята, в оточенні яких жили, хоч наслідують звичаї звірят у спанні, хоч реагують на зразок звірят, хоч часом при порушенні не вдержують прямовисної позиції, проте, однак привернені до людського середовища, — позивають у собі ціхи й прикмети людини. Коли б не було цього процесу, то це перечило б наліці про одідичення, яка стверджує передачу природи гатунку з покоління в покоління.

„Звірячість” у поведінці дітей була вислідом користування зразками звірячого життя, що були предметом їх обсервації й переймання. Ці діти послуговувалися приладдями, що є тільки прикметою людини, вживали звуків на окреслення речей, чи пак ситуацій, а це можна вважати намаганням користуватися здібністю говорення, що є прикметне людині. Так отже „дикі діти” мають у своїй біопсихологічній природі дані, щоб після відповідного на них діяння прийняти культурну спадщину, щоб її далі творити й передавати. На узасадненні твердження, що людина родиться „людська” — варто теж навести негативний доказ Келлогів. Вони перевели відомий експеримент, опрацьований в книжці: Kellog: „*The Ape and the Child*” N.Y. 1933, — який намагається вяснити, чи мавпа — звіря, що своєю фізичною структурою є найближче людині й є відносно досить талановите, може сприйняти людську культуру й її одідичити. В тій цілі вони виховували свою дитину, Дональда, з малим шимпасом. Дія почалась від того часу, коли „Луа” мав сім і пів мі-

сяця, а Дональд 10 місяців. Обидва разом спали, їли ту саму їжу, разом гралися. „Гуа” був сильніший фізично від Дональда, набув багато умілостей людської дитини, навчився їсти ложкою, пити з горнятка, відмикати двері й робив це все ліпше, як людська дитина. Навчився багато звуків, але ніколи не навчився людської мови, не вмів говорити й не міг розумно думати.

Випадки „диких дітей” пригадують нам уже майже банальну правду, що людина приносить на світ зі собою людську натуру. Очевидно, що вони не можуть вяснити нам поставання людських ціх у даному гатункові індивідів, ані генези людської культури. В тій цілі ми мусіли б повернути до історично першої людини.

Однак наведені приклади зростання дітей у суспільній ізоляції вказують другу правду, підкреслену наукою про людину в громаді, соціологічну правду, яка голосить, що людська особа щойно шляхом збірного життя може вповні розгорнути своє людське. Діти, що жили поза суспільним середовищем, залишались на рівні подібному звірятам, бо здобутки людських досвідів і культурного дорібку людства не були їм переказані. Їх ум і уява не були розвинені й не були пронизані тим, що кожна дитина дістає, виховуючись в родині, в школі, живучи в своєму селі, місті, народі, державі. Людина, живучи відокремлено, без співдіяння з іншими людьми, залишена тільки на власні сили й мудрість своїх досвідів, була б позбавлена тоді тієї могутности, яку дає людям поміч і співдіяння інших та переказуваний мовою досвід у інших людей.

Отже, тільки життя в суспільстві дозволяє людям творити й помножувати культуру, дозволяє досягти повноти людського. Кожний людський індивід, живучи у відокремленні, починав би від цього, від чого починає й на чому кінчить кожне звіря. Все, що він здобув би завдяки своїй розумній природі, вмирало б разом з ним.

Приклади „диких дітей” стверджують, що людина, позбавлена родини, живучи поза державою, народом, званням, організаціями, поза суспільством — не є спроміжня розгортати своєї особовости, як істота суспільно-культурна. Тому соціологічна концепція людини є правдива, коли вона стверджує, що людина шляхом суспільного життя здобуває людську пов-

ноту. І теологічна концепція є правдива, коли вона тлумачить генезу культури й походження, та призначення людської істоти. Обидві концепції дивляться на людину з відмінних точок, схоплюють її на іншій площині, одна говорить про походження людини, друга про її розвій. Вони, отже, не можуть собі перечити. Навпаки, вони доповнюють себе взаємно й, таким чином, дають можливість створити повну правду про людину.

Людина родиться „людська”, а повноту свого розвитку досягає щойно через суспільство.

III

Непорозуміння торчить у переконанні, мовляв, теологічна концепція людини твердить, що людська одиниця родиться в повноті своєї особовости, в повноті досконалого людського. Тимчасом та повнота — це діло самої людини, що кермується волею й розумом й розгортає свою моральну й суспільно-культурну особовість шляхом збірного життя.

Конечність співжиття з людьми є незвичайно сильно підкреслена в суспільній філософії християнства. Людина з своєї природи є суспільною істотою. Не суспільний інстинкт пхає людину до громадського життя, як це твердить А. Комт, Мек Дугаль, Віркандт і багато інших соціологів, а чому перечать теж приклади „диких дітей”, яких той інстинкт зовсім не спрямовує їх до життя в людській громаді. Та ж не тільки розум наказує людям жити в суспільстві, як це твердить Жан Жак Руссо і який трактує різні суспільності, як акти суспільної умови. І не тільки людська воля, як це твердив Гегель. І не є теж суспільне життя вислідом при звичаєння, угрунтованого виховання молодих поколінь в суспільному середовищі, бо з такого становища було б вельми тяжко вяснити початок життя в громаді. Люди живуть суспільно, бо схиляє їх до цього ціла їх природа.

Конечність суспільного життя виникає з факту, що людська одиниця не є самовистарчальна. Теза, що людина є по своїй природі суспільною істотою, сформульована Аристотелем, прийнята й многократно потверджена і розгорнена св. Томою з Аквіну (*De Regimine Principium* L I c 7; *Contra Gentiles*, III-129; *Summo Theologica*, 292, 188, a-8, 5 - та інші), — є загально відомою правдою християнської суспільної філософії.

Св. Тома вказує на три роди потреб, які людина не може заспокоїти без участі в суспільному житті, а саме: на моральні, інтелектуальні й фізичні потреби.

Людська одиниця не є в спроможності здобути вічні цілі коли не розвиває й не удосконалює своєї особовости в чесноті.

Отже, щоби розвивати свої моральні вартости — людина мусить жити в суспільстві. Самітня й відокремлена людина не може, наприклад, виявляти любови до ближнього, ні бути справедливою, ані правдомовною. Воля щойно шляхом збірного життя, розвиваючи свої таланти, свої моральні вартости, доходить до свого остаточного призначення.

Також інтелектуальні потреби людської одиниці не можуть бути заспокоєні без суспільства. Вивідування людини розумом зобов'язує її до співжиття з іншими. Бо поскільки звірята є вивідувані інстинктом для своєї оборони й тривалої екзистенції, постільки людина послуговується розумом. Але її власний розум не є в спроможності багато пізнати, ані не робити помилок. Щойно в співпраці з іншими — людина підкоряє собі землю. Вона доходить до пізнання правди й разом з іншими прирочує пізнану правду до практичних цілей. Здібність мови й переказування думки — так основна для розвитку людської культури — може бути використана тільки в співжитті з іншими людьми.

Суспільство є необхідним також з уваги на фізичні потреби людини. Бо людина не є в спроможності здобути ті всі матеріальні речі, які потребує до життя, а зокрема до чим раз, під цивілізаційним оглядом, досконалішого життя. Бо людина мусить вдержувати при житті свій організм, мусить їсти, одягатися, мешкати. Цілковита незалежність є неможлива й вона приневолювала людей до гуртування в найпримітивніших умовах передісторичного життя, як і приневолює їх в епосі розцвіту технічної цивілізації.

Усіма сторінками своєї людської природи: моральною, інтелектуальною, фізичною — людина є нерозривно зв'язана зі суспільством. Свої потреби й свої цілі вона здійснює в Церкві, в державі, в родині та в різних формах і видах суспільного життя. Під карою й загрозою деградації своєї людської природи, людина не може

А. Орликовський

ЯПОНІЯ Й З.Д.А.

В Європі звикли говорити, що головною економічною партнеркою ЗДА є Західня Німеччина, бо багато капіталу Америки застрягло в німецькому промислі, особливо, коли взяти під увагу таку визначну німецьку фірму, як „Опель” — концерн виробів авт. не кажучи про цілий ряд других підприємств Рурщини, Райнлянду, чи Гамбурга або Бремену.

Рацію може мають європейці, що Німеччина стає першим господарським співробітником ЗДА в Європі, хоч не треба забувати, що американський господарський світ шукає собі таких співробітників, як Німеччина, на всіх континентах гльобу.

В Азії ролю Німеччини відіграє що раз то більше Японія, яка фактично нині працює на американське замовлення. Вже минулися часи господарських погроз Америці від Японії, найбільшої конкурентки ЗДА на світовому ринку, особливо в Азії.

Японія, це подібно до Англії в Європі островна країна у Великому Океані, недалеко берегів велитенського азійського континенту, де живе тут же в сусідстві 600.000.000 китаїців, 20.000.000 корейців та далше на південь, біля рівника, коло 100.000.000 індонезійців, які для Японії є її найближчими сусідами та які в Японії мають постійний резервуар усяких промислових виробів, якими ці країни користуються, не маючи достатньо розвинутого ще власного промислу.

Японія — це типово морська країна, якої життя сперте на морських японських портах та господарстві в морі. Японські порти, тобто їх вантажообіг є барометром зросту або падіння господарсько-життєвого стандарту країни. Тому зараз після війни японський уряд почав негайно відбудовувати свої морські порти та в парі з цим промисловість. Оці то дві ділянки є головними джерелами прожитку чи пак заробітку для японців.

Японські корабельні славні в цілому світі. І тому, коли вони лише були спроможні почати нормальну працю, вони стали, як до 1945 року, безупинно виконувати світові замовлення морських суден для різних країн і то навіть до найбільших розмірів.

Нині Японія є на чолі світових продуцентів кораблів. Ще в 1949 р. японські доки спустили на воду 125.000 тон морської фльоти. Нині про-

бути поза суспільством. Вимовним доказом цього є нещасливі випадки дітей, що жили поза суспільним середовищем.

дукція морського тону піднялася від стану 1949 р. в двадцять разів. Із приблизно 2,500,000 морського тону, що його останньо випродувала Японія 2/3 призначені за кордон. Значить, Японія, як морська тонажно-торговельна сила, знову поважна, з якою слід числитися найпотужнішим морським країнам.

Спеціалізація корабельного будівництва Японії йде в двох напрямках: будови танкорів на перевіз нафтової ропи та фрахтівців на транспортування руд.

Корабельні Японії нині вже є поважним конкурентом таких же самих корабелень ЗДА, тобто країни, яка в другій світовій війні усі ці корабельні варстати розбила бомбардуванням, а після 1945 р. їх та сама Америка при допомозі в л а с н о г о капіталу відбудувала. Діставши американський машиновий виряд, технічний досвід, Японія скоро стала на ноги в цій ділянці промисловости, а нині вже випередила Німеччину, Англію, Скандинавію та Італію в будівництві суден.

Головну роль відіграли тут два чинники: точне виконання замовлення та нижча ціна продукції корабля. Для прикладу: пару років тому американські доки жадали по 300 доларів за тону будови судна, тоді, коли японці вимагали усього 125 доларів за цю саму тону.

Щоправда нині японці виконують будову кораблів по 270 доларів за тону та терміни виконання вже довші, але й нині японська продукція на 15 - 20% дешевше. Одне чим Америка перевищує Японію в будові кораблів, це в продукції корабельних машин, особливо для велико-тонажних споруд. Головними доставцями машинових устаткувань до суден став американський Форстер Віллер (котли) та „Дженерал Електрик” (турбіни).

Як подають японські урядові кола, японські доки забиті роботою фльоти на наступних п'ять років. Треба числитися з спадом замовлення на судна, особливо великотонажні, однак японські фінансісти думають над тим, як дістати б закордоном дешевше с т а л ь та обнизити ціну коштів продукції корабельного будівництва на яких 10 або й більше відсотків. Зараз Японія довозить собі сталь з Америки, яка числить за тону по 31\$. Отже досить дорого, бо американський робітник, особливо металургійний є дуже дорогий. Японські імпортери сталі є в стадії шукання дешевшої сталі в Європі, особливо в Німеччині.

Розвій японських корабелень треба, загально кажучи, приписати господарській зарадності самих японців та не менше низькій заробітній платні не лише кваліфікованого робітника, але й технічного персоналу. Для прикладу — японський інженер заробляє тижнево не більше як 40\$ — отже стільки, що малокваліфікована або безфахова жінка на простій праці в Америці.

А. О.

НОВИНИ З БОЛГАРІЇ

Свого часу ми писали на тему Болгарії, про зміни, які відбулися та відбуваються в різних ділянках її життя.

Нині хочемо поділитися новими даними, які кидають дещо нове світло на те положення, в якому є сучасна Болгарія та до чого вона дійде в дальшому, коли вона буде далі існувати в такому стані, як зараз, в родині сателітних держав.

Нам усім добре відоме традиційне русофільство болгарів, які у великому російському царстві бачили одинокого оборонця перед експанзією турків, які, як нам теж добре відомо, досить далися в знаки. Нині, відчувши на практиці московську опіку, абсолютна більшість болгарського населення позбувається русофільського чаду.

Мало відомим є, що сучасні володарі Болгарії, це не лише наслані туди російські „спеціалісти” — нагладачі над усім життям країни, але теж самі такі болгарі, які, через невдачу комуністичної затії в Болгарії 1923 року, були змушені емігрувати до других країн світу. Само собою, що найбільше комунофільської еміграції опи-

Врешті, треба приписати розвиток японських варстатів будови кораблів теж й американсько-японському економічному співробітництву.

Прем'єр Японії Кіші, після об'їздки багатьох держав Далекого Сходу, (Бурми, Цейлону, Індії, Пакістану, Сяму, Формози), прибув і до Америки. Його візити там і т у т в Америці не мають характеру лише політичного, можна сказати більше г о с п о д а р с ь к о г о. Йде конкретно про економічне співробітництво, торгівлю, чи по японськи кажучи, шукання zatrudнення для японських промисловців та моряків, які могли б бути корисними в економічній розбудові других країн світу.

Взоруючись на європейському господарському спільному ринку, прем'єр Кіші, хоче подібний спільний господарський ринок збудувати в Азії, що могло б принести багато користі не лише Японії, але теж не менше й другим країнам Азії, особливо таким, які шойно недавно стали до самостійного державного життя та не мали часу і можливостей збагатити настільки, аби могли спроваджувати дорогі вироби Англії, Франції чи навіть Америки. Автоматизація та масовість продукції Японії може спричинити поширення ринків збуту для японських товарів, а тим самим дати змогу підняти життєвий стандарт японського народу.

лося після 1923 р. в ССРСР, який пригорнув був покривджених ідеологічно слов'ян-братів, удержував їх і готував перебрати владу в своїй батьківщині за заповітами Леніна та його партії. Вони то й стали головними правителями Болгарії та найвірнішими союзниками ССРСР і в тому причина чому з усіх сателітів Болгарія найпокірніша.

Сучасний болгарський прем'єр Антін Югов був кілька років на партизансько-диверсійному вишколі в Московії, а повернувшись до Болгарії переводить в практиці набуте знання. Коли 9 вересня 1944 р. в Болгарії постав комуністичний уряд, Югов став першим міністром внутрішніх справ та зорганізував своєрідне болгарське МВД. перевів чистку від „фашистсько-буржуазних елементів”, посилаючи на другий світ біля 100.000 болгарських національних патріотів.

Чотири заступники прем'єра сучасної Болгарії: Іван Михайлов, Райко Дамянов, Велко Червенков й Карло Луканов, були від 1923 р. до 1944 р. на вишколі в ССРСР та усі повернулись 1944 р. до Болгарії, при чому І. Михайлов прибув у свою батьківщину, як генерал-полковник советської армії. Сучасний міністр внутрішніх справ ген. Георгій Чанков прибув із ССРСР в Болгарію, як заслужений полковник МВД, а міністр оборони ген. Петро Панчевський прибув Болгарію з ССРСР в уніформі совет. генерала.

В болгарському уряді всього п'ять членів є нерадянського походження, з чого чотири: Кімон Георгієв, Георгій Трайков, Раді Найденов і ген. Владімір Стойчов — члени комуністичної партії. Комуністична партійна рука тут найсильніше з усіх сателітних країн: 60% хліборобства сколективізовано, мала торгівля чи промисловість взагалі не існує.

Експлоатація Болгарії Росією є посунена до максимуму й тому нехить болгарів до комунізму та до Росії найзапекліша, але без практичних наслідків протидії, бо усе життя є під контролею мабуть ще гіршою, як в самому ССРСР.

Не може бути мови зараз в Болгарії про якусь відлигу чи відрухи як в Берліні або Познані, бо увесь державний апарат в руках вірних Москві людей. Чолові особи живуть окремим трибом життя, як увесь нарід. Кожне викривлення партійне, чи якась задалеко посунена критика безпощадно викорінюється. Т. зв. відлига в Болгарії мала зовсім інший перебіг, як нпр. в інших сателітних країнах, чи навіть в самому Радянському Союзі. Бо хоча одними дверима звільнено в'знів з таборів, а зараз же після того почато нові засудження та арешти, що загнали маси громадян за тюремні ґрати. Будьякі прояви партійних відхилень знищено в зародку ще 1948/49 рр. так, що мала надія на те, щоб тут була можливість появи якоїсь людини типу Гомулки чи Ракочія.

Остап Лисенко

СПОГАД ПРО БАТЬКА

(Закінчення)

ПОТРІБНА ШКОЛА

Йшов кінець 1903 року.

Відлунали останні ювілейні концерти у Києві, Львові, Чернигові, Петербурзі. Білими метеликами покрили стіл привітальні листи і адреси — закінчилось бучне свято української культури 35-річчя творчої діяльності Миколи Віталійовича Лисенка.

Кожен прояв народньої любові у ці дні зворушував батька до сліз. Та не раз ночами міряв він своїми широкими кроками кабінет, не раз бачив я його на самоті заглибленим у тривожні думи.

Саме в ці дні відвідали ми з батьком хворого Михайла Старицького. Добре пам'ятаю розмову між ними.

— Радий я за тебе, Миколо, мій друже коханий, — першим заговорив Михайло Петрович. — Радий, що так шанує тебе Україна.

— Що правда то правда. Напився я за цей рік і шани тієї і речей хвалебних, як того меду дідівського. Як згадаю все, аж соромно стає мені перед народом. Чи ж справді заслужив таке. Чи все, що міг, зробив? І. головне, все важче мені на старості одному взети віз музичної культури української. А помру я, хто продовжить мою справу? Одна у мене надія — школа. Потрібна школа, перш за все школа, яка дасть поштовок для появи працівників на відповідальній і конче потрібній ділянці нашого культурного життя.

Школа. Своя школа. Багато років батько мріяв про справжню народну музично-дамагичну школу про талановитих учнів, яким би він міг передати своє вміння, свій досвід, свій талант.

Останні вивози болгарів до ССРСР на добровільну працю, через брак праці в самій Болгарії, ще більше обнизили силу будьякого, навіть дрібного спротиву проти заряджень московських наставників з болгарськими іменами та російською духовістю.

Зараз болгарі ховаються з своїми почуттями в скорупу черепахи чи шкуру їжака, аби могли в засклепленні виждати терпеливо дня національного визволення. Сучасна Болгарія це навіть не сателіт типу Мадярщини чи Польщі. Це російська екс-губернія, яка рядиться військово-поліційною владою у всій ширині, без найменшого впливу місцевого населення.

Такі найновіші вісті приходять про Болгарію з польської і європейської преси.

Ще в 1868 році писав він з Лейпціга своїм рідним: „Потрібна школа, потрібна негайно, і така школа, яка б мала **народні, рідні основи**, бо інакше вона дасть, як усе у нас, блеклий колір з іноземними рум'янами”

Скільки за три десятиліття було розмов, суперечок про майбутню школу!

Скільки висувалось самим Миколою Віталійовичем і його друзями напівфантастичних проєктів і плянів. Та щоб відкрити українську музичну школу, треба було добитись дозволу міністерства внутрішніх справ, необхідно перебороти шалений опір ворогів української культури, знайти викладачів, і головне, потрібні були гроші, великі на той час гроші, а вільних грошей у батька не було ніколи.

Минали роки. Ні приватні уроки, ні викладання в Київському інституті шляхетних дівчат не задовольняли батька.

Скільки сил і часу витрачено. І для чого? Щоб ще одна панночка вистрибула заміж, зачарувавши своєю грою провінціала-кавалера. Давно б кинув отой шляхетний інститут, та — розводив руками батько — „гріхи” не пускають.

А „гріхи” ті полягали в тому, що інститут залишався чи не єдиним годувальником батька, отже і всієї нашої сім'ї.

Так було до кінця 1903 року, коли мрія про нову школу, створену „на народній основі”, спалахнула у батька із свіжою силою. Тоді ж, під час зустрічі з хворим Михайлом Старицьким, Микола Віталійович і відкрив своєму вірному побратимові на цей раз цілком реальний і через кілька місяців здійснений плян організації школи. Справа в тому, що у 1903 ювілейному році, на знак пошани і любові до свого українського солон'я, „Бояна” (так в листах і адресах величали Миколу Віталійовича), народ зібрав досить значну, для того часу, суму.

Передбачалось, що частина грошей піде на видання творів, а частина — на придбання хати і невеликої садиби у мальовничій місцевості для літнього відпочинку. Оця-то хата точніше гроші, виділені на хату, і стали, як то кажуть, фінансовим фундаментом школи Лисенка.

— Прожив я 60 років без власної хати і ще проживу, а ось без школи нам не обійтись.

В 1904 році батьком був арендований невеликий, одноповерховий будинок з мезоніном на двір по вул. Велика Подвальна № 15 (зараз ім. К. Ворошилова). Закуплено необхідні інструменти, розставлено скромні шкільні меблі, запрошено викладачів. Нарешті з'явилась над дверима і довгождана вивіска: „Музично - Драматична Школа Миколи Лисенка”.

Так відкрилась нова, яскрава сторінка у житті і діяльності композитора.

ВИКЛАДАЧІ

Батько з перших днів зародження школи бачив у ній кузню нових кадрів кваліфікованих акторів, музикантів для української та й не лише для української сцени.

— Виростуть, зміцніють крила у наших орлят. Навчимо їх літати, і понесуть вони людям пісню і могутнє слово, що будять думку, зогрівають серце. Хіба для цього не варто кинути все інше і цілком віддатись школі!

— А ви ще роздумуєте, чи іти козі до воза, чи ні, — говорив батько своєму другові, славетному співакові Олександрові Мишугі, запрошуючи його на постійну викладацьку роботу.

Непрактичний, що ніколи не відзначався адміністративно - організаційними здібностями, батько однак зумів згуртувати навколо себе найкращі педагогічні сили на Україні.

Не знаю, як він домігся цього. Чи вмінням запалити всіх вірою у важливість, необхідність існування нової школи, а може багатьох притягував авторитет народнього композитора, славне громадське ім'я засновника і директора школи.

Як би там не було, але факт залишається фактом. Школа Лисенка славилась своїм педагогічним персоналом. Кляс сольного співу вели відома артистка-співачка російських столичних театрів Марія Зотова, чудовий знавець постановки голосу Олена Муравйова, драматичний відділ вели Марія Старицька (талановита артистка, донька Михайла Старицького) і режисер Київського театру Липковський. Історію російської і української літератури читав професор Володимир Перетць, теорію музики — чудовий педагог, учень Римського-Корсакова, професор Григорій Любомирський. Нарешті, і знаменитий тоді на всю Росію співець світового значення Олександр Мишуга, відмовившись від гастролей і заплативши неустойку за невиконання своїх обов'язків по контракту, теж очолив клас у школі Лисенка.

Мишуга і раніше часто бував у нас. Школа, спільні інтереси, спільні погляди на життя і мистецтво, на методи викладання, глибокий демократизм ще більше поріднили його з батьком.

Не лише до Мишуги, але і до всіх викладачів батько ставився з великою увагою. Уважно придивлявся до роботи, педагогічного „почерку” кожного, охоче переймав їх досвід, нікому не нав'язуючи силою свої власні методи. Раз однак добре пам'ятаю це, батько різко і гнівно обірвав педагога. Вчителька по клясу фортепіано грубо, з антисемітських побуджень образила свого учня. Батько негайно звільнив її.

— Поки живий, в моїй школі чорносотенцям не буде місця!

Дух братерства, товариської дружби пану-

вав і серед викладачів, і серед учнів. Учні школи надзвичайно любовно ставились до батька, бачачи в ньому не лише директора, педагога, а старшого, авторитетного товариша, до якого завжди можна звернутись за порадою і знайти в ньому відгук на все, що хвилює.

Школа давала своїм вихованцям вищу освіту і керувалась програмами консерваторії і музично-драматичного училища московської філгарманої. Сам батько, як відомо, у свій час учився в найстаршій у Європі лейпцигській консерваторії, а потім в Петербурзі. Та він не йшов сліпо за вже готовими зразками. Все мертво, віджиле, рішуче відкидалось.

Я спостерігав у школі батька його лекції по композиції і бував на його практичних заняттях у фортепіанному класі.

Як важливо з самого початку прищеплювати учневі (особливо початкуючому) любов до музики! Бездумні, беззмістовні вправи, безкочечні повтори одного і того ж такту не раз викликають огиду, ненависть до інструмента навіть у дуже обдарованих дітей. Так було в дитинстві із великим Паганіні. Убивчу нудьгу викликав і у Гріга його педантичний вчитель лейпцигської консерваторії. Микола Віталійович пішов іншим шляхом. Він відкинув догми канонів, мертві, беззмістовні технічні вправи, що на той час посідали найважливіше місце у фортепіанній педагогіці. Одразу знайомив учнів з найбільш популярними народними піснями, які чарували своєю мелодичністю і красою, і сам складав з них потрібні вправи.

— А тепер попробуйте самі програти цю мелодію. Сміливіше, — підбадьорував він учня і терпляче поправляв своїх вихованців. Безмежно радів, коли хто з учнів самостійно проробляв музичний твір, вносив щось у своє виконання.

— Так, музикант повинен багато працювати над собою, все своє життя вчитись, — говорив мені батько, — але з самого початку — з шкільних років робити це свідомо, з любов'ю до своєї майбутньої професії, до мистецтва.

„НА ДЕМОКРАТИЧНІЙ ОСНОВІ“

У школі Лисенка не було тих „кисейних барришень“ і „золотих“ франтів з буржуазних і дворянських родин, які, заповнюючи приватні і казенні музичні училища та інститут шляхетних дівчат, вчилися музиці з нічого робити, лише тому, що так було прийнято у „вищому“ світі. Для Миколи Віталійовича не було різниці ні в соціальному стані учня, ні в його національності. Єдина тверда вимога батька — добрий музичний слух, пам'ять а для тих, що вступали на драматичний відділ, ще й сценічна зовнішність.

Школа не мала ніяких дотацій, існувала лише

на внески учнів за право навчання. Більша частина учнів — це люди середнього достатку або зовсім незаможні. Я з самого початку допомагав батькові в адміністративних і фінансових справах школи і скільки разів доводилось мені доповідати йому, що в касі — ні гроша, що нема чим заплатити педагогам, які (такі були умови) ніколи не залежали від того, чи вчасно внесли свою платню учні, чи ні. Батькові доводилось в таких випадках звертатись по позику, знову (в якій раз!) впасти у борги і якимось викручуватись, ледь-ледь зв'язуючи кінці з кінцями. І досі з обуренням згадую наклепницькі плітки реакційних елементів, тих вірнопідданих „патріотів“, які, не обмежуючись доносами на „неблагонадійність“, і „українофільство“ школи вперто сіяли чутки, що нібито і відкрив ту школу Лисенко виключно з комерційних міркувань, щоб розбагатіти. І це в той час, як батько, взагалі байдужий до грошей, віддавав школі дні і ночі, не шкодував ні сил, ні, коли треба було, останньої копійки. Не про прибутки а про майбутнє мистецтва народу дбав батько. Школа до останніх днів життя була його гордістю, його надією.

Незважаючи на виключно скрутне фінансове становище, в яке раз по раз потрапляла школа, завжди знаходив батько можливість звільнити від плати за навчання талановитих учнів з народу, допомагав їм чим міг. Так було з Микишею — відомим нашим співаком. Виступаючи у 1902 році з своїм хором у Миргороді, Микола Віталійович звернув увагу на самодіяльний хор місцевої художньо-промислової школи ім. Гоголя, яким керував учень цієї школи Михайло Микиша.

— Син бідної вдови. Ще недавно гусей пас, — порекомендував хлопця хтось з вчителів.

— Вам треба вчитись. Обов'язково приїздить у Київ. Все влаштую, — сказав Микола Віталійович зняквілому від щастя юнакові, уважно прослухавши його. Микиші не одразу вдалось виїхати з Миргорода. За участь в революційному русі він був заарештований і лише в 1904 році, відбувши „кару і „особо гласний надзор поліції“, з'явився до батька. Як згадує М. Микиша батько сам акампанував йому на іспитах і хвилювався за нього, як за рідного сина.

М.Микиша не лише був звільнений від плати, але й жив деякий час у нашій сім'ї.

— Треба допомогти хлопцеві, — ділився зі мною батько. — Талановитий, а вчитись йому важко. З фінансами у нього кепські справи.

Стипендіятами школи були також телеграфіст О. Ватуля, син бідного єврейського кравця Полякін, семінарист з селян К. Стеценко, син робітника Б. Романицький та інші. Всі вони не завели надій батька.

О. Ватуля — пізніше народний артист республіки, актор театру ім. Франка. Полякін згодом

став професором Московської консерваторії; Б. Романицький — художнім керівником Львівського українського драматичного театру ім. Заньковецької. Яскраву сторінку вписав у золоту книгу української класичної музики прославлений композитор К. Стеценко. Дуже обдаровані вихованці вчилися у великому фортепіанному класі батька. Серед них визначались Левко Ревуцький, Анатоль Буцький — відомі діячі музичного фронту.

Добре пам'ятаю лекції у нашого професора теорії музики Григорія Львовича Любомирського, який виховав цілу плеяду визначних майстрів української музики. Я слухав його лекції з теорії музики і гармонії разом з Л. Ревуцьким. І треба сказати, що шановний наш лавреат тоді таки частенько лінувався, а ще частіше пустував на лекціях. Та професор, хоч і робив хлопцеві зауваження, на його витівки не раз дивився крізь пальці, бо і по теорії музики і по сольфеджіо Левко Ревуцький йшов першим. Завдання по музичному диктанту виконував раніше за всіх, надзвичайно швидко і точно схоплюючи диктоване нам професором. У батька і у Любомирського вчилися і Кирило Григорович Стеценко, тоді керівник семінарського хору, і чудовий знавець хорového співу Олександр Антонович Кошиць і Віктор Іванович Кривусів, музикознавець. Вони стали найближчими помішниками в організації і керуванні шкільним хором і, згуртувавшись навколо батька, склали той осередок української композиторської молоді, що надзвичайно сприяв розвитку української музичної культури, зокрема появі численних композиторських кадрів. Авторитет школи ріс з кожним днем. З різних кінців України потягнулась талановита молодь до Лисенкової школи.

Підбадьорений успіхами, батько цілком віддав себе школі, навіть на шкоду своїй творчості, для якої уривав лише нічні години.

Часто вертався він додому вже опівночі, втомлений, з нездоровими мішечками під очима, але в піднесеному настрої. І все, що говорилося у ті вечірні часи, було пов'язано з різними моментами шкільного життя, з планами на майбутнє. Найбільше радів він успіхами своїх улюблених учнів — Стеценка, Ревуцького Кошиця.

— Ні, не перевелась наша земля талантами. А скільки ще не відкритих самоцвітів розсіяно по всій Україні, скільки їх розтоптано самодержавним чоботом. Школа наша допомагає одиницям, а за дверима залишаються сотні, тисячі народних самородків. — До яких пір це буде? До яких! — тихо бува, ніби самого себе, перепитує батько.

— Як подумаю про це, аж серце болить!

ЯКБИ ВИ ЗНАЛИ, ПАНИЧІ

Все своє свідоме життя Микола Віталійович боровся за те, щоб музика служила народові. Нищівно висміював він панків, які проповідували „штуку для штуки”, намагаючись відірвати мистецтво від народу.

— Народу зобов'язані ми всім. Народ — справжній, найталановитіший творець усього кращого, що є в музиці, і несучи свою творчість в народ, ми лише частково повертаємо йому свій борг. — так говорив батько учням своєї школи, з самого початку намагаючись прищепити їм смак до музично-громадської роботи.

Учні і викладачі школи часто давали концерти які збирали велику аудиторію. На цих вечорах батько виступав невтомним пропагандистом української, світової і російської класичної музики

Ніколи не забуду академічні і громадські репертуарні вистави драматичного відділу. Ставились українські народні і побутові драми, п'єси Гоголя і Островського, твори класиків світової драматургії.

У дні концертів і вистав мій батько, Марія Старицька та і всі інші викладачі школи хвилювалися надзвичайно, ніби не учням, а їм самим вперше виступити перед глядачами. Та все чудово обходилося. Повна зала гриміла від овацій. Садовський, Саксаганський, Заньковецька, які охоче відвідували ті вистави, тепло зустрічали юних виконавців і не раз говорили батькові, що його школа стала справжнім вогнищем не лише музичної, а й української театральної освіти.

Запам'ятався дуже цікавий і своєрідний виступ школи в будинку народної аудиторії. Батько саме задумав познайомити громадськість з „вертепом” — одною з найбільш ранніх форм народного лялькового музичного театру на Україні (кінець XVI віку). Готувались довго всією школою, і ось глядачі побачили на сцені двоповерхову дерев'яну хату. У верхньому ярусі розігрувалась „Різдвяна драма”, а в нижньому — побутові та сатиричні сцени. Майстерно виготовлені учнями ляльки діяли на сцені мов живі. „Ролі” виконувались учнями відділу української драми, співав шкільний хор під керівництвом Стеценка, а перед виставою один з педагогів прочитав реферат про зародження театру на Україні — про „Вертепну драму”. Два вечори постанови „Вертепу” збирали численних глядачів. „Артистів” все викликали на „біс”. Треба було бачити як поважно кланялись ляльки захопленим глядачам.

Особливого розмаху громадська діяльність школи набирає у дні революції 1905 року. Школа Лисенка, з відома її кормчого, не стала ховатись у тихій затоці „чистої музики”, а рушила назустріч бурі. Деякі учні школи (Коваленко,

Микиша) влились у Васильківську бойову дружину, одну з кількох організованих у місті для боротьби з чорносотенцями. Дружинники часто збирались у школі.

І пізніше батько вимагав від своїх учнів, учасників революційних гуртків, суворої конспірації. Тільки так і можна було зберегти школу. Перша революція закінчилася поразкою. Відгримили останні залпи на Пресні, і на всю країну насунулась темна ніч. Тільки і чути було — цього заарештовано, цього вислано, того повішено. Батько ходив чорніший чорної землі.

— Знову лютують сині (Жандармські) генерали з білими китицями на плечах. Скільки крові пролито, що дивують, як в ній не захлинулись Миколка і його посіпаки!...

Батько і сам, — про це буде мова, — побував у в'язниці. Та „ні тюремні царські мури, ані війська муштровані, ні гармати лаштовані” не зламали його. Ще до революції Микола Віталійович показав у музичному сценічному творі мужній вольовий образ революціонера напередодні страти, за п'есою Старицького „Остання ніч”.

Іудою не був — нізащо
Ні вірності, ні честі не продам я.

Ці слова героя драми Старицького — керівника селянського повстання Братковського — стають лейтмотивом твору Миколи Лисенка.

А в школі Лисенка революційно настроєні учні у розпалі реакції створюють ініціативну групу для допомоги страйкуючим і арештованим, в яку входили Микиша, Коваленко, Васильченко, Остап Лисенко та ін. Ця група, з відомою батька, звичайно в конспіративних рямцях, влаштовувала вечори, концерти на користь потерпілих від царських сатрапів. Наскільки пам'ятаю, найбільший збір дав концерт за участю О. Мишуги, взагалі людини передових поглядів, який добре знав про мету концерту і не раз із власних коштів поповнював нашу касу. О. Мишуга був справжнім куміром київської публіки. Задушевний ліричний тенор, неабиякий драматичний талант завоювали йому надзвичайну популярність.

Коли після успішного закордонного турне він знову з'явився у Києві, його фотографії продавались на вулицях. Якийсь спритний кондитер виставив у вітрині своєї крамниці навіть торт а-ля Мишуга з шоколадним прізвиськом знаменитого співаця на кремівому фоні. Слава переслідувала О. Мишугу по п'ятах то у вигляді надушених листів прекрасних незнайомок, то в особі закоханих до нестями гімназисток. Спочатку О. Мишуга, людина скромна, відбивався як міг від своєї слави, з роками звик до неї, як каторжник до своїх кайданів, і вже покійрно ніс свій „хрест”. Як би там не було, а на концерті

Зенон Тарнавський

НА СВІЖУ МОГИЛУ МИКОЛИ ГЛОБЕНКА

В європейській, а тим самим і в українській літературі, давно відмерла одна прекрасна мистецька форма, а саме „трени”, тоб то виспівані жалі по втраті дорогої людини, приятеля. І я не зможу цього зробити, а все таки постараюся хоч у скромній формі передати мій жаль по втраті великої людини і друга, Миколи Глобенка, що помер у Франції в кінці травня цього року.

Дехто вірить у припадки, що керують долею людей, я вірю глибоко в призначення. Я навіть збудував мою власну, трохи дивну і містичну теорію, про причини воєн. Я вірю, що війни на світі постають на те, щоб люди могли зустрічатися із собою, щоб могла наступити переоцінка цінностей, щоб у безпосередніх і найбільш фантастичних зустрічах наступила виміна ідей і думок, виміна прагнень і мрій.

Не було нічого фантастичного і нічого містичного в моїй зустрічі з Миколою Глобенком, та в нашій співпраці, що протягнулася приблизно два роки. А ми зустрілися власне тому, що була війна і що війна закінчилася і моя наївна теорія знайшла своє потвердження.

Під час першої окупації Західньої України більшовиками я ніяк не мав змоги дістати ко-

О. Мишуги, про який ми розповідали, зібрався чи не весь аристократичний Київ.

Зала повна. Куди не глянеш — чорніють фракати, томно біліють напівоголені плечі, блищать, переливаються на світлі оксамитові сукні. Під час концерту Мишуга виглянув у залу, засміявся: — Якби ви знали, паничі, і ви, ласкаві панночки, на що підуть ваші гроші! — І, змовницьки підморгнувши нам, задоволено повторив: — Якби ви знали!

Концерт Мишуги таки помітно допоміг політичним в'язням Смоленської централки.

Добрим словом також згадували школу Лисенка київські робітники і студенти, вислані у Вологодську і Архангельську губернії. Їм теж допомогла наша група. Пам'ятаю одну розмову з батьком після такого „політичного” концерту. Батько розпитував мене, чи не слідкує знову за Микишею поліція.

— Так, важкий, тернистий шлях обирають наші хлопці, — заговорив він схвильовано. — Нелегко розбити самодержавну скелю. Та хай щастить їм в дорозі! Хай „ні жар, ні холод” не спинить їх!

мандировки, тоб то відрядження на поїздку до Києва, чи інших міст Центральної України. Хоч як мені дуже хотілося побачити цей Київ, про якого я сам стільки написав у час, коли ще у Львові працював журналістом. Завжди, за втертим звичаєм, Київ це був Золотоверхий. І мені хотілось бути в цьому Золотоверхому. Хотілося бачити живих людей з Києва в Києві. Хотілося зустрічати людей з Харкова в Харкові, хотілося знайомитись з одеситами в Одесі. Не виходило. Цих киевлянд, харківчан, одеситів, полтавчан я мав зустрінути кілька літ пізніше. Не вдалося мені піти до них, за те вони прийшли до мене. Прийшли в час нової хуртовини, вигнані з своїх міст, вигнані з України. Між ними був Микола Глобенко.

Вперше з ним ми зустрілися в малій редакційній кімнаті „Української Трибуни” в Мюнхені на вулиці Дахавер ч. 9, коло Головного Двірця і зустрічались ми з того часу сливе кожного дня.

Міркую, що це був рік 1947. „Українська Трибуна” існувала вже тоді приблизно рік. Але здавалося, що вона існує вже цілі десятки літ. Стільки внутрішніх редакційних криз, стільки перемін у персональному складі відбулося, що нормально це або давно завалило б газету, або вистачило б на добрих два-три десятки літ. Найприкріші зміни були на відповідальних становищах. Головно часто змінювалися люди, що посідали становища начального редактора. Газетою самою і видавництвом керувала Надзвірна Рада, що складалася з людей, які в більшості ніколи не були причасні до газети. Більшість з них потім примкнули до двійкарського табору, але вже в той час вони вели свою політику, що мала довести до опанування „Української Трибуни” і її загибелі.

В такий важкий для газети час, до Редакції прийшов Микола Глобенко на становище головного редактора. З рації його становища і моєї роботи, нам приходилося зустрічатись кожного дня і близько співпрацювати. В „Українській Трибуні” від самого початку її заснування, за виїмком початкового періоду, коли я був начальним її редактором, я був незмінним наступником головного редактора. Моя робота була не-політична, а просто фахова і тому я, міркую, втримався на цій посаді доволі довго, аж доки разом з Нижанківським, від переддвійкарів не отримав звільнення з роботи.

До Редакції Микола Глобенко не приніс журналістичного досвіду і т. зв набитої редакційної руки. Але за те він те, що було в Редакції дуже потрібне. А саме персональну гідність, глибоку освіту, вищого стилю інтелігенцію, такт і спокій, а при тім велику скромність. Ці прикмети мусіли полонити усіх співробітників газети і приневолити їх до праці без ніякого на-

тиску. Мимо частих змін на верхівці, робота в газеті ніколи не переривалася. Число завжди мусіло вийти двічі в тиждень і воно виходило. Ніколи не було ніяких запізнь у появі газети і висилці до читачів. Глобенко керував газетою дуже спокійно і дискретно. Мав у собі одну важливу прикмету, що притаманна тільки кращим редакторам, а саме, він довіряв своїм співробітникам і їхньому перу чи талантові. Він тримався засади, що людина в Редакції поставлена на одну роботу, виконає її добре і без зайвого примусу чи контролю. А коли часами виникала потреба перевести якісь зміни в лінії чи стилі роботи, Глобенко робив це дуже дискретно і завжди окремо і на самоті з даним співробітником. Журналісти мають опінію людей нервових і мало стриманих. Глобенко ніколи не підносив голосу. Це просто не було в його стилі. Коли він був схвильований, він тим спокійніше сидів за своїм столом і тільки поправляв на носі, свої ясно оправлені окуляри може частіше протирав скла, похилив голову нижче. Але завжди знаходив спокій на те, щоб дружньо розмовляти і привітно відповідати на питання. Сумлінний, як типовий професор. Кожний скрипт мусів пройти через його руки і ніякий скрипт не міг висмикнутися мимо професорського пера. Чудовий знавець української мови, він надав газеті стиль. Українська преса має тенденцію витворювати власну мову і власний правопис. Дуже часто доходить до того, що мова тієї чи другої газети в намаганні бути чистою доходить до дивовижного стану. Стає мовою мертвою, мовою, якою ніхто не розмовляє. мовою, якою тільки пишеться. Така мова вигребує прірву між газетою і читачами. Глобенко зробив власне те, що мали робити всі газети. Впровадив чисту, літературну українську мову, що завжди була живою, народньою мовою, яку розуміли і якою розмовляли всі наші читачі. Газетну мову, яку впровадив Глобенко розуміли і галичани і розуміли східняки. Він доказав на практиці, що обидві вітки українського народу мають цю саму мову, спільну, соборну, яку можна вживати в щоденному житті, в літературі і пресі.

Маючи бездоганні особисті манери і знаючи основно кілька європейських мов, Микола Глобенко в моїх очах і очах тих, хто з ним зустрічався, був прекрасним представником того типу українця, до якого ми маємо зміряти. Це не був українець-космополіт, українець інтернаціоналіст, але це був українець український, що належить органічно до Європи. Він вірив, що Україна частина західного світу і цю віру не тільки носив заховану в собі, але й передавав на все оточення. Як приємно було мені, львів'янинові, розмовляти з цим великим харківчанином. Як мило і розумно він вмів викласти те,

що мав сказати у відповідь, як мило він вмів слухати те, що я мав йому сказати. Чи це була література, політика, чи поточне, щоденне життя і справи зв'язані з нашою професійною, газетною роботою. Як мило він вмів приймати всякі сугестії щодо газетних змін, чи новостей, ніколи не накидаючи свого я, хоч, як головний редактор мав до цього повне право і ніхто не брав би йому цього за зле. Навпаки, він завжди волів, щоб всякі новини і всякі зміни, чи покращання, виходили від його співробітників. „Українська Трибуна” під його редагуванням може не була газетою гострою, але напевно була поважною, з опінією якої мусіли числитися навіть політичні противники, хоч в наших обставинах, політичні противники, внаслідок канібальської журналістичної етики, газету противників одне тільки вміють, що називати всякими соромицькими і вигадливими прозвиськами.

Не міцного здоров'я, Глобенко, ніколи не опускав редакційної роботи. Часами тільки раніше виходив із редакції, але це були дні, коли він разом з своєю дружиною ішов до театру, на концерт, чи до опери. Примітивність редакційної обстановки, тіснота приміщення, що часами перемінювала редакційну кімнату в залізничу почекальню, його не зражували. Він вмів працювати серед гамору і шуму з тією пасією, що є притаманна людям відданим левній справі. Щиро і глибоко відданий націоналістичній ідеї він з прикрістю приймав усякі непорозуміння, які вже тоді виходили на-верх, а які врешті довели до т. зв. двійкарства. Він завжди глибоко бажав бачити націоналістичний рух сильний і об'єднаний, хотів його бачити монолітним в дії і думці. Глибоко переживав всякі непотрібні акції, як своїх так теж і противників які в сумі діяли на шкоду не тільки свого середовища, а передовсім на шкоду української визвольної справи і визвольного духу, з яким він був органічно пов'язаний.

Вихований на французькій літературі і культурі, у час „великого переселення”, він, нехтуючи особистими можливостями в Америці, все таки вибрав Францію, як місце свого постійного осідку і не свідомий того, як місце свого вічного спочинку. Пішов слідами тих великих українців-франкофілів, що, починаючи від Анни Ярославни, через Мазепу, Орлика, Петлюру і інших, тягнули до надсекванської столиці, шукаючи в ній потіхи для своїх змучених тіл і шукаючи в ній надхнення для нової роботи і праці для далекої України.

Писали газети в посмертних згадках, що Микола Глобенко, довго і важко хворів, помер в Мужен б. Кан. В малій місцевості, на цвинтарі соняшної південної Франції лежить похо-

Микола Щербак

ПАМ'ЯТЬ

Олені Телізі

Зловіщий вітер із гірських узбіч,
Та Ти світила з вірою лампаду
У чорну ніч лихого листопаду,
У Київську кипучо-темну ніч...

Ти покидала й знов його зустріла,
Трагічний Київ, ранений в боях...
Яка дорога довга й обважніла
І смерті згубний і короткий шлях!

Ще вчора переходили загати,
Ясніли вогники з привітних хат,
А нині карка знавіснілий кат —
Тупий і куций німець вузловатий...

Нічна безодня, яр та безгоміння...
Чи шпиль, чи спад, чи спалах угорі?!..
...Зоря погасла, та її проміння

ІВАНУ ІРЛЯВСЬКОМУ

Палахкотить і світить без зорі...
Було в хурделицю і стужу
Він душу зогрівав недужу
У братній стрічі і теплі...
Тоді тевтон у темній люті
Шалів, а я, мов на розпутті,
Губився на своїй землі.
Немов чужий став рідний Київ
У навісній, як смерть, війні,
І ми у пеклі чорторнів
Переживали чорні дні...
Як гірко й сумно, Друже, Брате,
Що Ти не пережив! Що Ти
Попав у хижі руки ката...
І нам уже не віднайти
Ані могили, ні хреста.
Лиш Україна, рідна мати,
Схняється, немов свята
Та плачуть у журбі Карпати. —
Земний уклін Тобі, мій Брате!

ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”

ваний мій друг з далекого Харкова. Українець, що приніс мені ширий посміх Слобожанщини і доказав мені, що українці з західних земель є такі самі як ті, що народилися в Києві, Полтаві, Одесі. Вони завжди українці і європейці.

Далекий мій друже, на Твою могилу кладу квіти з України.

Петро Кізко

ДВА ОСТАПИ ВИШНІ

(Трагедія видатного українського сатирика — гумориста)

Видатний український гуморист і сатирик Остап Вишня (Павло Губенко) залишив нам по своїй смерті два неписані свідоцтва: 1. Про сатанинську жорстокість, нелюдську поведінку большевиків з підлеглими їм одиницями, всеодно, ким ці одиниці є — рядовими трудівниками чи інтелігентами; 2. Про подивугідний спротив цих одиниць большевицькій сваволі і дикому теророві, їх надлюдську духово-моральну витривалість і стійкість.

Остап Вишня, хоч як був цькований, гнаний, переслідуваний і катований большевиками, не був цілковито зламаний і поставлений на службу червоній деспотичній Москві. Він був лише, силою фізичного й морального большевицького терору, скалічений, **розбитий** надвое, але **не вбитий**. В цьому, зрештою, полягає трагедія мало не кожного українського підсоветського письменника, мистця. Остап Вишня не міг нічого не дати Москві, яка так його терзала, включно з засланням до далеких концтаборів, вимагаючи поставити його письменницький талант на службу большевицьким ідолам; але Остап Вишня, силою своєї національної природи, свого національного духа, силою свого притягнення до рідної полтавської землі (він походить з Полтавщини), не міг **усе** віддати Москві, щоб **нічого не залишити** своєму народові. Він мусів, хоча б найдорожчою ціною, ціною скорочасної смерті (це і сталося — Остап Вишня помер по довгій важкій хворобі після відбуття заслання в концтаборах) залишити в своїх творах таке, що могло б послужити своєму народові в його боротьбі проти затяжної московської неволі, що не дало б можливості українському народові зректися, піддати викляттю си на своїй землі, який з молоком і кров'ю всмоктав у себе її найживотворніші соки.

Так стало два Остапи Вишні: один — це з примусу слуга Москві, що формально, без душі і глибоких почуттів, прославляв Москву і її червоних царів, її „еліту” — письменників, драматургів і ін., а другий — це справжній, непідроблений, український Вишня, що в той самий час висміював Москву і її окупантські „порядки” в Україні, що любив понад усе свій народ і, де тільки міг, крадькома від большевицької цензури, „протягував” оте рідне, полтавсько-українське — своє.

Яскравим прикладом такої „подвійності” Остапа Вишні може бути його щоденник „**Думи мої, думи мої...**”, надрукований у журналі „Дніпро” за лютий 1957 р.

Поперше, звертає на себе увагу самий заголовок щоденника — „Думи мої, думи мої”...

На наш погляд Остап Вишня взяв наголовок до свого щоденника з Шевченкового вірша, в якому говориться про лихо з думами. Лихо за Шевченка і за большевиків те саме від Москви.

Редакція „Дніпро”, очевидно, дібрана за схемою „клясової надійності” й „ідеологічної витривалості” її працівників, друкуючи щоденник Остапа Вишні, подала таку примітку: „Можливо, не з усіма висловлюваннями Остапа Вишні можна цілком погодитись, але пропонувані нами нотатки з щоденника, на наш погляд, мають чимало художню й пізнавальну цінність”.

Які думки вважає редакція за такі, що з ними вона не може погодитись, ми не знаємо. Звертає на себе увагу лише той факт, що редакція дала не цілий щоденник, а „нотатки” з нього тобто, треба сподіватися, що з того щоденника чимало „висіяно” такого, що могло б образити чи осквернити червоно-московського хлібодавця. І все ж, редакції не вдалось того оминати.

Торкаючись сучасної підсоветської дійсності, Остап Вишня з гіркотою на душі пише про тих партійно-літературних комісарів і вельмож, які позасідали на високих становищах і гнітять українську літературу.

„Вони, захопивши всі провідні посади в літературі, позбавили на протязі кількох десятків років усі молоді літературні паростки!

Ось у чім найбільше зло.

Те, що вони нас „ущемляли”, — то ще не так страшно!

Ну, не видали, зарізали одну-дві книжки Остапа Вишні — ну що ж? Остап Вишня — є Остапом Вишнею...

А от коли молодий приходив до цих спекулянтів, і вони його своїм „авторитетним” окриком приголомшували — оце страшно!

А скільки таких було!”

Це справді знаменита документація того, як московські большевики хазяїнували і хазяїнують в українській літературі. „Зарізали” не одну-дві книжки Остапа Вишні! „Приголомшували” протягом десятиріч молодих талановитих літераторів!

Взагалі, про стан української літератури під советами Остап Вишня подає в своєму щоденнику „Думи мої, думи мої” таку характеристику:

„19 грудня, 49. Розписався...

Ну, добре — Вишня вже єсть. Так сталося...

Життя міняється, люди інші, змінилися... „Ми вже не такі, як були, і т. д.”. Все це так. Все це вірно. А література? Я ж розумію, що ми пишемо не те і не так, як колись... (Підкр. мое, — П. К.).

А чи шукав хтось із нас нові слова (так, так

— слова)? Нові літературні ситуації, нові прийоми, нові, навіть, зап'яті...

Ви розумієте, про що я хочу сказати!

Я вже старий, працюю в літературі 30 літ! — але я прагну, хочу, до болю хочу! — сказати якесь таке слово, і в якійсь такій новій ситуації, щоб і ми, письменники, не пасли задніх у нашому житті...

От! Перетворення природи... Не буде пустель, пісків, чорних бур!

Ліси... Дерева... Ставки...

А в літературі? Хіба в літературі нема пустель, нема байраків, чорних бур, суховію?

А чому ж ми не беремося (рйшуче!) за насадження нових дубів у літературі?

Не думайте, що я не бачу різниці між лісом і літературою! Бачу!

Але для того, щоб щось нове посадити чи посіяти, треба бур'яни (тут і нижче підкр. Вишні, — П. К.) виполоти... Полоти треба!

А ми хіба за це взялися?

От сидить у літературі якийсь будяк Н, — приміром.

Він розрісся, вкоренився, такий собі аж ніби хороший, — а по-справжньому росте, висмоктуює з літератури соки, а для літератури ніякої з нього користі.

Та хіба таких мало?

Скільки ж їх, що притулилися до літератури?

А соки ж для них давай! Щоб вони жили!"

В іншому місці Остап Вишня називає отаких от пристосуванців і служак літературними **шашелями**, які сидять на керівних постах, ні своєї, ні чужої мови не знають, а **правлять**, точать інших! Характеристично, що з цими заввагами Вишні збігається голос молодого українського письменника М. Гірника, який уже у віршованих творах назвав таких типів просто паразитами, короїдами, що смокчуть народні соки.

Жахливу політичну і соціальну несправедливість, нерівність за „соціалістичного", советського ладу Остап Вишня бачить у самому собі, і йому за це стає якось ніяково, його душу гризе сумління. Він має автомашину „Победа", їздить нею попри худих, згорблених пішоходів.

„У мене, приміром, єсть „Победа”.

Я їду, і мені дуже гірко, коли путями-шляхами чимчикують подорожні.

Чому саме я їду? А вони йдуть?

...А я от їду, барином, і страшенно задоволений... Радий...

Але... єсть, межа, грань...

Не можна, по-моєму, тикатися із своїми особистими котеджами-дачами туди, де ще коровників, птахарень колгоспники не побудували.

Чого ти туди лізеш?

Оцієї межі не можна переступати!

Очевидно, Вишнева душа у цих рядках болить не тому, що він має і „Победу", і дачу, а інші не мають! Ні! За нормальних обставин, у вільних демократичних країнах, такого жалю немає у власника авта до перехожого або заздрощів у перехожого до власника авта, бо кожний тут себе почуває вільним і забезпеченим усім необхідним до життя. Коли б Вишня бачив своїх селян у достатках, він би не жалів їх, що вони не мають „Победи", бо вони й без „Побери" були б щасливі! Жаль у Вишні — „капіталіста", що має і авто, і дачу, виникає тому, що він бачить між собою, і такими, як він, і простим рядовим колгоспним селянством оту велику „грань-межу"; він бачить величезну соціальну несправедливість і нерівність у „соціалістичному раю" і це його болить.

В усякому разі, написаним про оту „Победу" і дачу та про колгоспників без коровників і птахарень Остап Вишня залишив нам живе ствердження про правду української підсоветського життя.

Цікавим місцем у щоденнику є „відмахування" Остапа Вишні від закиду йому націоналізму.

„Чую галас: „Націоналізм!" Це — на мою адресу!

Ех, дітки мої! Навіть формально це до мене не чіпляється!

Оті дурні, що кричать „Націоналіст!" не розуміють, і ніколи не зрозуміють, що я зумів об'єднати любов до мого народу з любов'ю до всіх народів світу”.

Досить характеристично: після каторги, після всіх большевицько-московських тортур, що їх завдано великому українському гумористові, він все ж таки сказав **про свою любов до свого народу**. Зрештою, присягання в любові до свого народу проходить через увесь щоденник Вишні. Певна річ, з усіма „офіційними", вимушеними цензурою, притрусками любові до „радянського" народу. Але інакше щоденник Вишні взагалі не міг би бути надрукований, а разом з тим не могли бути надруковані і ті викриття большевицько-московської дійсності, про які ми сказали і про які ще можна і варто сказати.

Остап Вишня відійшов від життя з тортурованою, битою, але не вбитою московськими большевиками українською душею. Завдання вільної української думки, науки, публіцистики й літератури — відібрати в творчості Вишні те, що було непідфарбованим і непідробленим, що було правдою про трагічне положення українського народу під большевицько-московською окупацією. Відібрати і — дати молодому українському поколінню. Хай знає, хто такий був Остап Вишня і його народ, які їх трагічні шляхи в боротьбі за існування і буття.

А. Юрніак

„СОЦІЯЛІСТИЧНО-РЕАЛІСТИЧНИЙ”

КЛОПІТ

(З приводу наради критиків, літературо- і мистецтво-знавців України, що відбувся в Києві 8-10 квітня ц. р.)

„Проблеми сучасної літературної критики” і „Проблеми літературознавства” — такі дві головні доповіді п. Шамоти і акад. О. Білецького становили, вкупі з їх обговоренням, зміст триденної праці наради. Третя доповідь „Підсумки першого всесоюзного з'їзду радянських художників” була суто звітною і значення її вже набагато менше.

Обидві перші доповіді присвячено по суті одній і тій самій „проблемі проблем” у літературі (і взагалі в мистецтві) нашої Батьківщини: довести перевагу і слушність методу соціалістичного реалізму, що виходить з оптимістичної впевненості в пізнаваності найскладніших явищ суспільного життя, глибинних історичних процесів...” (З доповіді п. Шамоти).

І ось, не зважаючи на всі зусилля учасників наради, ніяк не щастило довести цю перевагу. А треба сказати, що соціалістичний реалізм проголошено в нашій батьківщині не тільки обов'язковим **творчим** методом, але й обов'язковим методом **критики** мистецьких явищ і проголошено вже це чвертьстоліття тому. Здається — досить було часу, щоб цю перевагу довести і перейти до дальшого порядку дня в мистецтві. Але раптом виявляється, що і з самим поняттям „соціалістичний реалізм” абсолютно не гаразд: усі нібито знають, що це таке, а в дії, в практиці літературного процесу не можуть його впіймати.

І тут напевно чимало учасників наради з певним жалем вгадали час (очевидно, вголос про це ніхто не сказав!), коли їм не потрібно було самим сушити собі голови: все визначав „корифей наук і мистецтв”, він же „батько всіх трудящих”, „негаснучий світильник мудрости” і „прочая і прочая”, визначав сам, або устами свого агента для мистецьких доручень — А. Жданова. Тоді було ясно: „соціалістичний реалізм” — це те, що подобалося в мистецтві Сталінові, тобто метод ідолопоклонства, „культу особи”

Тепер нарада безнадійно борсалась в „словесах лукавства”, шукаючи формулу „соціалістичного реалізму без культу особи”.

Справді, про соціалістичний реалізм, як метод літератури і літературної критики, говорили на нараді дуже багато. Але кожен виступ, кожна промова стверджувала одну і ту саму картину з відомої байки про дзьоб і хвіст: витягнеш з болота, чи пак з „міщанства, ілюстративності

та лякування дійсності” дзьоб — зав'язне хвіст; витягнеш і підтягнеш до „соцреалізму” хвіст, — зав'язне в багні дзьоб. Сиріч: ледве спроможеться письменник дати твір „соціалістичний”, як вже й сам бачить, що в ньому нема реалізму, а сама ілюстративність та лякування. Кинеться бідолашний відтворювати **реальність життя**, а йому вже з усіх сторін шиплять: твір безобразний, безкрилий, нема ні грама соціалізму!

Розуміється дискусанти не говорили про це в таких висловах, як ми тут подали, але суть справи виглядала саме так. Прикметно, що ніхто не відваживсь піддати дискусії саме принцип „партійності літератури”, ніхто не відважився звернути увагу присутніх на те, що „не той тепер Миргород, Хорол - річка не та”: адже Ленін проповідував партійність літератури ще тоді, коли більшовизм ще тільки боровся за владу і власне вимагами цієї боротьби і власної диктатури основоположник більшовизму обгрунтовував тоді партійність у всьому — згори донизу. . Виходить, що по сорока роках, не зважаючи на кількакратне проголошення ліквідації кляс в Сов. Союзі, становище не змінилося!

Цікаво також, що питання про один большевицький мистецтвознавський ребус, а саме — формулу „соціалістичний змістом (твір), національний формою” — поставила в дискусії якраз московська делегація мистців та критиків, присутніх на нараді. Чи не думали ці „соглядатаї” навмисне „розкачати” дискусію на цю слизьку для „націоналів” тему? Мовляв, може українські мистці „виговорять” дещо таке, що його слід буде „взяти на замітку” для пізніших можливих „організаційних висновків,!

Проте українські мистці та критики виявили вірцеву стриманість — цілком оправдану, якщо пригадати досвід ще з часів так зв. українізації і спокусу відхилили. Мабуть пригадали собі відому приказку: „Що попові можна, то дякові зась!”

Але найкуруйозніше на з'їзді чи пак на нараді, було таки з отим „соцреалізмом”. Усі його вихваляли, всі до нього молилися, а ніхто не міг членоподільно сказати, що він собою становить і чому в нього так багато ворогів, уже навіть безкласових наліпок „буржуазний” чи контрреволюційний”, а просто: „безконфліктність”, „лякування дійсності”, „ілюстративність”, „безкрилість”, „міщанство стяжательське”, „міщанство анархічне”, „міщанство панікарське” і т. д. і т. ін.

Пару років тому, за перших місяців походу проти „культу особи”, можна було сподіватись, що освячений „корифеєм всіх наук” незугарний термін „соціалістичний реалізм” упаде з культом особи. Бож хіба реалізм у мистецтві можна вимірювати чи характеризувати соціально-

В. С - ко

ФАЛЬШИВА КАРТА

(„Українські” дипломатичні місії закордоном)

„Суверенність” Української ССР, яку так часто згадується, особливо останнім часом, у московсько-большевицькій внутрішній і зовнішній пропаганді, в облудному советському арсеналі річ не нова. В різні періоди цю сфальшовану карту не раз кидали большевики на стіл з більшим чи меншим успіхом. І на цю карту ловилися не тільки „об’єктивні” західноєвропейські політики, але й наші ж таки соціалісти в період змін виховства. Мало того, за „суверенність” в її большевицькій інтерпретації боролися й клали голови українські націонал-комуністи 20-х років. І ще через тридцять років, після розгрому українського націонал-комунізму, в новітній нашій еміграції десь у якихось ідеологічно ферментуючих політичних групах поважно дискутується питання: чи є Україна в системі Советського Союзу державою формально суверенною? Відгомонам такого ферменту в свідомості цієї зникає малої частки нашої еміграції були нещодавно ще дискусії про те, чи в інтересі України створення в її столиці, Києві, дипломатичних місії західних держав, зокрема США, і чи створення дипломатичних представництв УССР в країнах вільного світу не сприяло б об’єктивно українській визвольній політиці.

Відразу після большевицького перевороту, коли „українське питання” стало в Москві на порядку денному як одно з найгрізніших питань, найбільш хитрий і найбільш далекозорий большевик Ленін сказав: „Українці вимагають своєї мови? Дайте їм, будь ласка, хоч дві українські мови, аби заспокоїлись!” Ось, власне, з цієї „мови”, в ленінському розумінні, і постала концепція суверенности советських національних республік, яку й досі стосує Москва в тих чи інших відмінах у своїй національній політиці. В різних періодах советської дійсності перейшла

економічними та соціально-політичними категоріями? 6

Для кожної тверезої людини термін „соціалістичний реалізм” звучить такою неадекватністю, як, напр., вислів „соціалістичне кохання”. Єдина рація такого вислову — іронія! Недарма в колах безпартійних літераторів м. Києва неофіційно існував термін виразніший, а саме „фантастичний реалізм”!

Але становиче зобов’язує. На нараді всі робили вигляд, що „соцреалізм” — це справді реальний чудовий овоч, лише треба „посилити вогонь” проти мношества його ворогів.

ця концепція широку амплітуду всіляких змін від широкої українізації державного апарату починаючи, а на понижуючому національну гідність народів, настирливому звеличчуванні „старшого брата” кінчаючи. Але щоразу знову вирівнювалась московська лінія, вертаючись до Ленінового „дайте їм хоч дві мови, аби заспокоїлись”. Бо зрештою вся національна політика Москви у відношенні до поневолених народів зводиться до політики „заспокоювання”, гамування, приборкування словом чи ділом — „ласкою та увагою” чи масовими засланнями та екзекуціями в підвалах під акомпанімент запущених автомобільних моторів.

Советська „суверенність” України, позбавлена всякого внутрішнього змісту, формально виявлялась назовні, для закордону, в творенні псевдодержавного фасаду у вигляді т. зв. українського комісаріату (міністерства) закордонних справ, недолугих і нікчемних дипломатичних місії та представництв і всякого роду „товариств культурного зв’язку з закордоном”. А останнім часом ще й облудою, прибраною в постаті „української” делегації в організації Об’єднаних Націй.

„Суверенність” України, як повсякчасний большевицький атут на зовнішньому форумі, дається офіційно від часу закінчення українсько-московської війни 1919-21 рр. Тоді найбільше старалися большевики замаскувати стан окупації України, фальшуючи події, щоб потім в історії представити їх у вигідному для себе світлі. Але вже у 1923 році в Москві рішили творити Союз Советських Соціалістичних Республік (СССР), як „конфедеративну державу”. Була укладена конституція, яка в декларативній своїй частині давала право союзним республікам найширші права аж до виходу із Союзу. Натомість у практичній частині конституція ця віднімала в Україні навіть ті мізерні права, що їх мала вона за попереднього федеративного устрою.

Про „український” консулят у Львові, розкладову і шпигунську ролю, яку призначила йому відігравати Москва серед західно-українського суспільства, про ставлення до цього консуляту українських націоналістів, а з другого боку деяких інтелігентів, що вважали для себе за честь бути запрошеними до советського посла на кав’яр (звідти їх назва „ікроїди”) — маємо чимало спогадів. Яскравим виявом ставлення до консуляту націоналістів була, зокрема, демонстрація влаштована перед ним у 1929 р. членами Союзу Української Націоналістичної Молоді на чолі з Б. Кравцевим. Атаентат, учинений Лемиком

на секретареві цього консульату Маїлові, як демонстративний акт покарання московського представника за штучно створений Москвою на Україні голод, 1933 р., сам по собі свідчить, що націоналістична частина західного українства не тільки не вважала цей консулят за українську установу, але, навпаки, трактувала його як установу протиукраїнську.

Молодше покоління, а зокрема нова з-підсоветська еміграція майже або й зовсім нічого не знає про інші „українські” дипломатичні місії в інших країнах Західної Європи. Багато цікавого про їх діяльність знаходимо у споминах одного з перших советських дипломатів-неповоротців, бувшого „українського” посла у Відні і Варшаві, Г. Беседовського*), розрив якого з советською владою в кінці 20-х років викликав був на Заході сенсацію. Спогади цього дипломата — дуже цікавий матеріял, що глибоко розкриває облудність декларованої Москвою „суверенності” України вони й сьогодні при „новому курсі” сталінських наслідників, є переконливим документом незмінності основної суті советської національної політики. Поза тим у спогадах Г. Беседовського знаходимо чимало незнаних ширшому українському загалові фактів та осіб, які вже тепер, на еміграції, виступають часто в навітленні виразно небезсторонньому, допосованому до тих чи інших партійних позицій. Це, звичайно, не виключає цілком природньої в становищі неповоротця суб'єктивності самого автора спогадів, і тому також їх треба сприймати критично.

Г. Беседовський, як пише він про себе, на початку революції 1917 року був членом російської партії кадетів (конституційних демократів), потім перейшов до партії лівих есерів, а в 1921 р., при злитті цієї партії з комуністичною партією, став комуністом.

Народній комісаріят закордонних справ (наркомзаксправ) советської України у січні 1922 р. являв собою майже порожнє місце. Україна мала лише два дипломатичних представництва, в Польщі та Німеччині, і торговельну місію в Чехославащині. Крім того, заплановане було створення дипломатичних місій в Австрії і в Литві. На чолі українського „наркомзаксправу” стояв Х. Раковський, румунський жид, що жадного слова не знав по-українськи. Рівночасно був він і головою ради народніх комісарів (ради міністрів), але фактично керував „наркомзаксправом” його заступник, В. Яковлев. Це, — пише Беседовський, — була дивна й зловісна фігура. Син багатого купця, члена чорносотенного Союзу Русского Народу, В. Яковлев дослужився під час першої світової війни до ранги штабскапітана, а після революції, в 1919 р. несподівано

*) Г. З. Беседовский, — На путях к термидору — (из воспоминаний б. советского дипломата), В-во „Мишень”, Париж, 1930, р.

вступив до Української Комуністичної Партії (УКП) і почав працювати в ЧеКа, де виявляв вийняткову жорстокість. Він сам звелів заарештувати свого батька, доставити його в Київ і розстріляти за колишню приналежність до чорносотенної організації. В 1920 році Яковлев працював в одеській ЧеКа, де за три місяці замордував коло 5,000 людей. Незабаром після того він залишив чекістську кар'єру і почав кар'єру „українського” дипломата в комісаріяті закордонних справ у Харкові.

Виряджаючи Беседовського до Відня на роботу в консуляті УССР (послом був тоді там Юрко Коцюбинський, в 30-х роках розстріляний), Яковлев інструктував його, що московський наркомзаксправ є лише звичайною собі канцелярією для закордонних справ при ЦК компартії, і що всі дипломатичні ноти укладається не в цьому комісаріяті, а в ЦК; щождо ролі українського наркомзаксправу, то вона ще вужча, бо в усіх деталях узгіднюється, крім Харкова, ще й з Москвою, як децидуючим центром. Щоб бути добрим советським дипломатом, — повчав Яковлев, — треба також знати, що при всіх російських дипломатичних місіях існують представництва ГПУ, Комінтерну і військової розвідки, члени яких ведуть шпигунську роботу, будучи замасковані в апараті місії, як військові аташе, референти преси, секретарі, машиністки та ін. Представник ГПУ, крім постійних службовців, має ще своїх секретних інформаторів, які збирають для нього матеріяли про поведінку та настрої урядовців місії, а також секретну сітку агентів, у діяльність яких ніхто, навіть посол, мішатися не має права. В „українських” дипломатичних місіях — зазначає Беседовський — були тільки представники ГПУ, функції яких обмежувалися „роботою” серед еміграції.

Основним завданням „українських” дипломатів, призначуваних здебільша таки з українського роду комуністів, відомих серед політичної еміграції, було нав'язування широких зв'язків з політичними, культурними та науковими діячами-емігрантами і зваблювання їх до повороту на Україну. При цьому „дипломати” не гребували ніякими засобами — ані переконуванням тих діячів і рядових емігрантів, що під большевиками справді „будується соціалістичну суверенну Україну”, ані підкуплюванням їх всілякого роду „стипендіями”, ані багатими частуваннями в консуляті, ані шантажем та провокаціями. Отож, так звані українські дипломатичні місії виконували назагал ті самі завдання, що їх з таким розголом здійснює тепер у східньому Берліні шпигунсько-диверсійний, так званий міхайловський комітет „За возвращеніє на родину”.

„Українська” місія розмістилась у Відні в величкому мешканні з восьми кімнат на Шведен-

плятц 2. Щойно вона відкрилась, як появились перші репатріанти — колишні військовополонені і деякі емігранти, головним чином з групи проф. Грушевського, недавнього голови Центральної Ради. Найвизначнішими з них були Шраг і Чечель, що забажали прийняти громадянство советської України. Сам Грушевський перші місяці існування місії у Відні вичікував.

Представник ГПУ в „українському” посольстві, Гирса, родом з Галичини, цілими днями розгулював по віденських каварнях, зустрічаючись, як він твердив, з українськими емігрантами. Раз на тиждень замикався він з Коцюбинським у кабінеті і складав йому звіт із своєї роботи.

Американських доларів, що їх російські посольства розкидали на шпигунсько-диверсійну роботу наліво й направо сотнями тисяч, „українські” місії, як третьорядні органи, зовсім не одержували. Натомість діставали вони з Москви у дипломатичних валізах, роблені ще в царській друкарні „миколаївські” паперові гроші, що мали тоді ще обіг на віденській біржі у відношенні 3-4 крони за рубль (доляр коштував тоді 5000 крон). Таким чином, гроші з двоголовим орлом, фальшовані в Кремлі, ішли на роботу ГПУ і Комінтерну.

Через кілька місяців після створення „української” місії у Відні Коцюбинський виїхав до Харкова, і Беседовського призначили послом советської України в Австрії. Перед від'їздом Коцюбинський доручив новому послові зустрітись з відомим галицьким політичним діячем, д-ром Назаруком, який про таку зустріч буцімто просив.

Характеризуючи Назарука, як завзятого польонофоба і антикомуніста, але рівночасно як реального політика, що хотів би координувати свою політичну діяльність з урядом советської України, „який не може лишатися байдужим до долі 7 мільйонів українців в Польщі.” Беседовський переповідає запропонований йому плян Назарука. І так, Назарукова концепція полягала, за його словами, в тому, що „ідея відволення розірваних частин України в єдину державну цілість на довгий період має визначити політичну ситуацію на польсько-советському кордоні. Саме та з двох держав, Польща або Москва, яка перехопить у свої руки прагнення українців створити об'єднану Україну, дістане найважливіший політичний атут у вигляді української „іреденти”. Назарук боявся, — пише він, — що Польща візьме у свої руки українську „іреденту”. А особливо побоювався він вмілої політики Пілсудського, що нібито хотів дати автономію східній Галичині. Якщо Польща перша дасть українцям автономію, — запевняв Назарук, — українська „іредента” буде закріплена назавжди за польським проводом. Тим часом поки такої автономії не дано, українські симпатії йдуть, мовляв, по боці Харкова. Назарук вва-

жав, що треба скористати з цієї обставини і розпочати превентивну війну проти Польщі. Він був певен, що в разі війни негайно почнеться повстання в Галичині та Буковині, яке розірве польсько-румунський шлях сполучення і зведе нанівець союз між цими державами. Вона ж створить стратегічну загрозу в польському запіллі, позначившись негайно на селянських настроях Боліні та Поділля, українське населення яких повстане після перших же поразок польської армії. Назарук — пише Беседовський — твердив, що „десятки тисяч бувших січових стрільців лише чекають на перший знак до повстання” . . .

Цей представлений Назаруком плян вкоротці переказуємо тому, що у висліді, — як зазначає Беседовський, — став він причиною великих ускладнень для „української” дипломатичної служби і викликав цілий ряд змін на політичних становищах в УССР.

Отож, затія Назарука Беседовському не сподобалась. Він сумнівався в конечності превентивної війни, що мала б єдину ціль — перебігти полякам дорогу в наданні автономії Галичині. „Мені, — пише він, — здавалося логічнішим боротися з цією небезпекою іншим способом — випередити поляків і поширити автономію советської України”. Після цієї зустрічі Назарук і Беседовський розійшлися ворогами. Незабаром Назарук виїхав до Канади, де зайняв позицію, виразно ворожу до „українського” советського уряду. А Беседовський про свою негативну відповідь повідомив у Харкові Яковлева.

Проте, харківські націонал-комуністи поставилися до пляну Назарука інакше. Незабаром в околиці Відня, з наказу наркомзаксправу, в умовах найсуворішої конспірації, відбулась конференція „українських” послів у Польщі, Чехословачині, Німеччині та Австрії — Шумського, М. Левицького, Авссема і Беседовського.

Шумський, який пізніше вибився на одного з найчільніших українських націонал-комуністів і який, — як пише Беседовський, — „мріяв стати українським Троцьким”, відіграв на цій конференції центральну роль. Він повідомив послів, що вже кілька місяців як органи советської розвідки в Польщі спостерігають дивні симптоми, які свідчать про военні приготування польської армії, що Тютюнник виїхав на советський кордон і рівночасно польський уряд почав загравати з галицькими українцями. По такій ревіляційній інформації Шумський запропонував плян; не чекаючи нападу Польщі, вдарити на неї з советської сторони.

Конференція послів більшістю голосів плян Шумського прийняла, але ЦК компартії в Харкові його відкинув. Шумський намагався просунути його безпосередньо в Москві і виступив у тій справі із доповіддю на засіданні Політбюро, але його відкинули й там. Пізніше, — пише Бесе-

За теорією Гросса та Вегенера було й зорганізовано нову німецьку флоту — т. зв. „кишенькові“ лінкори адмірала Зенкера, швидкохідні крейсери адмірала Фішера та рейдери, які призначалися для нападу на морські конвої в Атлантиці. Після Мюнхену Гітлер схвалив семирічну корабельнобудівельну програму Німеччини, розроблену в лютому 1939 р. адміралом Редером — „плян ЗЕТ“. Здійсненню цього пляну перешкодила морська війна, що розпочалася у вересні 1939 р. Німецька флоту мала до диспозиції тільки 3 лінкори. Але лінкор „Дойчланд“ через зле устаткування машини, виявився мало-ефективним, а лінкор „Граф Шпее“ 17 грудня 1939 р. знищено в Монтевідео (Уругвай). Лише один „Адмірал Шенр“ успішно курсував в південних водах Атлантики та в Індійському океані. Однак ці два лінкори примусили Англію створити на морі аж 9 ударних груп, до яких належало аж 23 потужних кораблі. За час 1939 по 1941 р. лінкори Німеччини потопили та знищили 59 торговельних та 157 інших ворожих кораблів, загальним водозміщенням 1,3 млн т.

Негайно після приступлення до війни Англії, адмірал Деніц у вересні 1939 р. звітував Гітлеру про негайну потребу прискіпити розбудову підводної флоту до 300 одиниць, а з урахуванням обов'язкових втрат, треба було б збудувати в 1940 р. 675 підводних човнів, або щомісячно по 30 одиниць. Гітлер не погодився на програму Деніца, і за порадою Герінга, затвердив до будови в 1940 році 46 одиниць, а в 1941 р. — 120 одиниць (по 4 човни на місяць). Хоч Редер і підтримав плян Деніца, однак Гітлер та ОКВ не погоджувались, бо для них головну роллю мали у війні відіграти наземні збройні сили та летунство — панувала континентальна стратегія.

В грудні 1939 р. Редер запропонував нову, зменшену програму, вимагаючи до 1 липня 1942 р. 372 підводних човнів. Скорочення програми Редером було викликано тим, що Герінг вимагав серйозного виробництва літаків-бомбардувальників „Юнкерс 88“, якими, згідно „жовтого пляну“ Герінга передбачалося захоплення голяндських і бельгійських летовищ, щоб розпочати повітряну війну проти Англії. Адмірал Редер виступив проти „жовтого пляну“ і переконав Гітлера, що окупація Голяндії нічого позитивного не дасть для німецької підводної війни. Редер вимагав окупації Норвегії, яка забезпечить німецькій флоту бази в Північному і Норвезькому морях, а це відкриє вільний шлях німецьким крейсерам для операцій в Атлантиці. Отже, агресію на Голяндію та Бельгію було відкладено до травня 1940 р., а здійснено окупацію Норвегії.

Це був єдиний випадок, коли Гітлер погодився з думкою і плянами Редера. Він доручив йому 26 січня 1940 р. опрацювати та здійснити

плян окупації Норвегії. Але ОКВ не підтримав Редера, він затримував постачання потрібної для нього берегової артилерії, без згоди Редера перекидав з військово-морської флоту особистий склад, затримував пересунення військ. Підготовка Редером операції на Норвегію закінчилась його конфліктом з Герінгом, який заборонив в останній момент використовувати авіацію, завданням якої було ставити міни в англійських водах. Це уможливило англійській флоту без перешкод користатися базою Скапа-Фльоу. Однак навіть в таких умовах розроблена Редером операція „Везерійобунг“ (окупація Норвегії) виконана успішно „Везерійобунг“ та окупація острова Крита, це були дві німецькі бойові операції, виконані німецьким командуванням з тверезим розумінням морської стратегії.

На перший погляд може здаватися досить дивним, але до 2-го липня 1940 року ОКВ взагалі і не думав висадити німецький десант на Англію. Лише одинокий адмірал Редер, ще в листопаді 1939 року розпочав опрацювати плян десанту на Англію, але ОКВ знову його не підтримав і тому ніякої підготовки десантних кораблів не відбулося. Гітлер рішився на десант аж після лютневої поразки Франції в 1940 р. Однак гітлерівське рішення про десант на Англію виявилось дуже спізненим, тому у вересні місяці того ж року ОКВ від тієї ідеї відмовив Гітлера. Адмірал Редер висунув новий плян — захоплення Гібральтару, щоб тим замкнути вхід до Середземного моря. Ця операція називалася „плян Фелікса“. Редер урахував потребу здійснення атлантичної стратегії, без якої континентальна стратегія ОКВ зазнає поразки, але ОКВ та Герінг категорично відклали так звану „редерівщину“. Ураховуючи зігнорування атлантичної стратегії, Редер все ж таки переконував Гітлера захопити також Марроко і Дакар, а за згодою Іспанії окупувати і Канарські острови. Коли б Франція спротивилася окупації Марроко, Редер опрацював „плян Атили“ — окупація французького півдня. На випадок спротиву Іспанії, опрацьовано „плян Ізабелли“, яким передбачалась її окупація. Коли ці проекти розглядалися в кінці вересня 1940 р. на нараді в ОКВ, Гітлер запропонував, замість Канарських островів, захопити Азорські. Вважаючи гітлерівський плян дуже ризикованим, Редер пропонував здійснити захоплення Гібральтару, а базою цієї операції повинні бути іспанські порти Віго і Кадіксу. Операцію мала здійснити італійська флоту. ОКВ ніякого рішення в цьому питанні не ухвалив, чекаючи, що скаже сам Гітлер, який після вагання дав наказ прискіпити опрацювати „плян Фелікса“. Але в кінці листопаду 1940 р. Франко категорично відмовився перепустити німецькі війська через іспанську державу, інакше між Німеччиною та Іспанією розпочнеться війна. Це в пляні ОКВ не

входило. А коли Муссоліні зазнав поразки в Греції, це змусило Гітлера звернути увагу на Балкани. ОКВ опрацював новий плян, який називався „Маріта”. Він мав на меті допомогти Муссоліні. 18 грудня 1940 р. Гітлер раптово підписує директиву ч-21, тобто „плян Барбароса”, яким розпочалася війна проти СРСР. Це дуже заскочило Редера, бо означало відмовлення від атлантийської стратегії і кінцеве визнання континентальної. Тільки Гітлер підписав „плян Барбароса”, як Редер вже висловив думку, що війна буде програна. Він доводив переконливими фактами, що Гітлер сам не знає, що хоче.

Головний штаб-ОКВ негайно розпочав здійснювати плян Барбароса, бо справа тепер полягала не в морських, а наземних бойових діях. Підготовка Гітлера до війни проти СРСР не дозволила йому розвивати успіхи на Балканах і на острові Криті та захопити Кипр, щоб потім просунути власні сили аж до Ірану, хоч на початках червня того року обставини були сприятливі. Коли б Німеччина диспонувала головним військовим штабом, яким не командував би військово безграмотний Гітлер, не відомо з військової точки погляду чим би скінчилась для СРСР друга світова війна. Всі шанси на перемогу мала Німеччина. Але ОКВ зігнував стратегію Середземного моря, не урахував великого значення Чорного моря, відкинув поважну роллю Адріатичного моря, як також знехтував взагалі взаємодію армії, фльоти та авіації. На початках війни обставини на Середземному морі були такі: боездатність італійської фльоти була дуже мізерна, хоч треба сказати, що вона мала великі перемоги в час війни. Взаємодія авіації з фльотою на Середземному морі не було, до потреб запілля ставилося дуже легковажно, стратегія островів не доцінювалася, а Муссоліні не бажав, щоб німецька фльота господарила в „його” морі, яким він називав Середземне.

Тільки на осінь 1941 р. Гітлер „порозумнішав” більше ніж його генерали і зрозумів вагу Середземного моря. Після розгрому італійських військ в Лівії, Гітлер вирішив у вересні 1941 р. вислати в Середземне море 23 підводних човни під командуванням генерал-фельмаршала Кесельрінга. Але згубленого часу вже не наздогнати. 8-го листопада 1942 р. англо-американські війська, заскочивши Гітлера, висадились у французькій Північній Африці і стратегічні обставини на Середземному морі для Німеччини дуже погіршали. Під їхнім впливом змінилися обставини і на німецькому східному фронті в Європі. Сталося те, що передбачав адмірал Редер: американські війська пересікли Гібралтарську протоку і розпочали проти держав осі бої. Як потім ствердив на допиті генерал Йодл, який був начальником оперативного управління ОКВ, висадка союзних військ в Альжирі цілковито заскочила німців та італійців. В зв'язку з ви-

садкою союзників на Середземному морі для Німеччини відкрився ще один наземний фронт — перший був на сході проти СРСР, другий — в Єгипті і третій — в Тунісі. Це довело до того, що для Німеччини Середземне море перестало бути районом, звідки можна б було здійснювати флангові удари на півдні східного фронту проти СРСР.

Гітлерівська континентальна стратегія виявилася хибною, а втрата Середземного моря передішила перемогу над Німеччиною. Гітлер розраховував континентальною стратегією розгромити Москву, не урахувавши того, що в советській армії теж панувала континентальна стратегія, а її моральна стратегія була також зігнорувана. Коли б Москва мала на Чорному морі потужну флоту окупація України Гітлером була б не можлива. Хоч Гітлер і сконцентрував німецьку флоту в Норвегії, але він не урахував, що Північній Льодовий океан може бути районом для флангових ударів на півночі по німецькому східному фронті. Виявилось, що ОКВ в „плані Барбароса” не передбачив захоплення мурманського побережжя та порту Мурманськ, який потім став для Москви єдиним шляхом, щоб через Баренцове море продістатися до Атлантики. Адмірал Редер пропонував два рази в 1941 р. Гітлерові захопити Мурманськ, але „фюрер” не погодився. В 1942 р. Мурманськ перетворився в одинокий порт європейської СРСР, через який ЗДА постачали советську армію збройними та іншими військовими матеріялами. Коли через 6 місяців Гітлер переконався в своїй помилці, він вислав до Альта-фйорду найпотужніший лінкор „Тірпіц”, пізніше „Шарнгорст”, а потім тяжкі крейсери. Але їхні дії були були паралізовані англійськими авіаносцями. Флоту Німеччини стиснуто немов кліщами з обох боків — від Середземного моря та від Арктики. Переконавшись, що німецька та італійська фльота не спроможні розсунути кліщі Гітлер спрямував свій гнів на німецьку флоту.

31 грудня 1942 року два німецькі крейсери та есмінці заатакували конвой союзників в Арктиці, але зазнали великої поразки. Англійське радіо повідомило про морську перемогу над німецькою фльотою. В цей час в Східній Пруссії відбувалася нарада ОКВ, на якій Гітлер вимагав негайного звіту про морські бої, в зв'язку з повідомленням англійського радіа. Адмірала Редера на нараді не було, а його заступник віце-адмірал Кранке не диспонував докладними відомостями, бо сам Гітлер заборонив всім німецьким кораблям, які перебувають на морях, подавати про себе радіозвідомлення. Оскаженілий Гітлер наступного дня, 1 січня 1943 р. заявив, що великі кораблі є для війни некорисні і кінцево зненавидів військово-морську флоту. Того ж дня, коли Кранке повідомив „фюрера” про втрату міноносця „Еккольда” та про тяжке по-

шкодження „Хіппера”, Гітлер вирішив негайно розбрати надводну флоту. Не зважаючи на переконливі докази Редера 25 січня 1943 р. ОКВ видав відповідну директиву про розброєння. Адмірал Редер не погодився виконати цю директиву і змушений був відійти до цивільного життя („пішов в запас”), а Гітлер 13 лютого особисто підписав наказ розбрати 6 лінкорів та крейсерів...

Флот Вільгельма 2-го була потоплена біля Скапа-Фльоу в 1919 році, тобто на рік пізніше після поразки Німеччини на суходолі. Кінцем гітлерівської флоти стало передчасне розброєння на два роки перед поразкою Німеччини у другу світову війну.

Перейшовши до оборони в середині так зв. „Європейської кріпості” заблюкованої від Атлантики, Німеччина вже не могла використовувати власної флоти. Оборону побережжю перебрав на себе ОКВ, до якого належав віце-адмірал Кранке і контр-адмірал Ассман, які в розпрацюванні оперативних плянів участі не брали, а виконували, що їм наказав „фюрер”. Вислідом такої континентальної стратегії стали: невідготованість операцій 1940 року, стратегічні помилки 1941 року, втрати Середземного моря в 1942 році, а разом з тим втрати Дарданелів (Балканів), Босфору, Чорного моря, Кавказу, нафти Баку. Битва за Атлантику була вже в 1943 році програна. Все це сприяло союзникам висадитись в Нормандії в 1944 році та розгромити на всіх фронтах 370 дивізій третього Райху. Англійський військовий історик Роскіл написав в своїх працях так: „коли б штаб Гітлера ще в 1939 році приділив більше уваги використанню повністю військово-повітряних сил на морі, як це зробили японці та американці, Німеччина перемогла б Англію ще в 1941 році. В цьому й полягали помилки ОКВ в континентальній стратегії.

Українські військовики на еміграції, розпрацьовуючи стратегічні проблеми майбутньої революційно-визвольної протимосковської боротьби, схиляються також в більшості до континентальної стратегії України, забуваючи нашу річкову-морську стратегію. Ми не маємо на еміграції відомостей про працю Головного штабу УПА в напрямі української морської стратегії, але є відомості, що такі існують. Україна диспонує двома морями: Чорним і Озівським. Про наші моря ми згадуємо тільки 29 квітня, коли чорноморська флоту вивісила на своїх щоглах українські прапори. Згадуємо як свято моря, забуваючи, що українські прапори може вивісити знову і сучасна підсоветська Чорноморська флоту, в разі революційного зриву. Чорне море — не калабаня, як про це думають деякі наші політики й військовики. Не забуваймо, що з Чорного моря треба буде завдавати удари по ворожих флянгах на лівій і на правій його ді-

З суспільно-політичного життя

Ікер

Я за паном президентом!

(Фейлетон)

Рішуче заявляюся за президентом Айзенгавером та за його бюджетом на 1957-ий рік! Трохи воно дивно здається, що рідний брат проти нього, а якийсь там зелений „форейнер” і лапсердак ламає за нього копії, але й такі парадокси трапляються в наш час, коли-то світ, за словами поета, пливе по морі тьми, мов корабель без керми і вітрил.

Ото ж іще раз урочисто декляруюсь за паном президентом та за його бюджетом.

Бюджет, нівроку, рекордовий: 71 мільярд, 800 мільйонів по стороні видатків. Десь там, між цими мільярдами й мільйонами, теліпаються і моїх 173 долари 20 центів федерального податку. Не плачу за тим, бо хоч би і плакав, і так нічого не pomoже. Майже 44 мільярди з астрономічної цифри видатків призначено на воєнні зброєння... І це викликає в деяких сенаторів та конгресменів злу кров. Достойні джентлмени жолудкуються, б'ють кулаками до стола і кричать: „Обрізати”!

А не мають праці, прошу панства. Бо на воєнну „техніку” треба нині масу-масенну грошей, багато більше, ніж на наш Національний Фонд!

Сучасну, модерну зброю не можна замикати в арсеналах на колодку, мовляв, — „на чорну годину”, коли впаде запальна іскра в „бочку пороху”, як у Сараєві. Всі, найдосконаліші, навіть, джети, ракети та суперфортеці треба за

 лянках. Україна диспонує і такими ріками як Дністер, Південний Буг, Дніпро, Припять, Десна, Північний Дінець, а також низкою збудованих вже тепер каналів. Ці водні простори відограватимуть велике значення в нашій річково-морській стратегії у війні проти Московщини. Москва в 1917-1920 роках урахувала поважне значення для громадянської війни Дніпра, Озівського і Чорного моря. На Дніпрі відбулися з російською білогвардійщиною неодноразово водяні бої. З них напр. відомим є бій під Запоріжжям, а потім під Нікополем, бої в Дніпровському лимані. Зрештою всім відомо яку велику роль відігравало Чорне море для козаків. Через Чорне і Озівське море Україна межує з Турчиною, Кавказом, Донщиною і Кубанщиною, а на заході — з Румунією та Болгарією. Це також треба урахувати, опрацьовуючи українську військово-морську стратегію, як під час визвольної війни проти Московщини, так і для забезпечення існування Самостійної Української Держави.

два-три роки викидати на сміття і фабрикувати другі, бо прогрес у воєнних удіпшеннях іде таким скаженим темпом, що одні винаходи переганяють інші і неодну модерну штуку викидається на злом, як тільки вискочить з фабрики.

Кажуть, наприклад, такі спеціалісти по воєнним справам, як Славко Курдидик, що незабаром повикладають з армійського транспорту всі „джіпи” і „троки” і що недалекий той час, коли кожний „шлапак”-піхотинець літатиме у „своїм” гелікоптері. Але ще не встигли запровадити гелікоптерів, як тут інші спеці підняли крик, що гелікоптер буде заповільний у модерній війні і його треба обов’язково заступити новим винаходом, який буде з вигляду ніби гелікоптер, а полетить так швидко, як ракетний літак...

Тепер уявіть собі, як при таких літаючих піхотинцях мусить виглядати наша авіація і вся атомово-ракетна стратегія! Скільки-то всякого модерного чортівиння треба ще придумати, а скільки ж власними руками знищити, як відстале, вже немодне.

А це, очевидно, коштує тяжкі мільярди. Ви тоді, розуміється, маєте право спитати: „Чи є в тому якийсь глузд продукувати так безкоштовно наймодернішу „техніку” і викидати її „на шмельц”?..

На те різні відповідальні мужі з Пентагону відповідають — єз сер, є сенс, а цей глибокий сенс заключається в тому, що ворог робить те саме, а ми не сміємо дати себе заскочити зненацька його технічною перевагою!

Розуміється — тут все ясне. Але так, мимоволі, насувається на думку питання, чи немає якогось іншого виходу з цього заплутаного положення?.. І тут хочу поділитись з вами радісною новиною, що такий вихід існує, а його винайшли два дотепні читачі ню-йоркського щоденника „Дейлі Нюз”.

Це було після здушення мадярського повстання. В пресі, як пригадуєте, йшла тоді завзята дискусія про те, чи і в який спосіб могла Америка прийти мадярам з допомогою. Тоді, пригадую собі, в одному числі згаданої газети, в рубриці „Голоси Читачів”, я вичитав таку нотатку:

„Якщо ми дійсно не могли допомогти мадярам збройною інтвенцією, то чому Злучені Держави не відкупили Мадярщини від Советів, як купили колись в Росії Аляску, за дев’ять мільйонів доларів?”

За два, чи три дні був, у тій самій рубриці, такий коментар до тієї нотатки:

„Купівлею Мадярщини не розв’яжеться конфлікту в світовому масштабі. Може б так наш уряд повів переговори і поспробував купити цілий Советський Союз?”

Тимофій Кузька

САМОРЕКЛЯМНИЙ ПАТРІОТ (Віршований фейлетон)

Немає правди де подіти,
Погані, браття, з нас пііти,
Коли ми всі і все з запалом
Підносим, вищимо і хвалим,
Про болячки ж наявні ось
Піднести голос боїмось.
Воно й не легко, слід признати,
Когось із нас критикувати;
Складати легше, бачте, оди,
З них більше користи й вигоди.
Усе ж хоч трохи я повім
Про те, що варто знати всім,
Про те, що часто ми проочим
Або і бачити не хочем,
Як поміж нами Вертиплоти,
Самореклямні патріоти,
На громадських хлібах живуть
І сіють чорну каламуть.

**

Зібравши із десятку люду
(На це не треба вміння й труду),
Наум сказав: — Тепер, віднині,
Ми всі у партії єдині.
Ніяка партія, лиш ми
Народ свій виведемо з тьми.
Ясна й чітка у нас програма:
Хто проти нас, той є не з нами,
Того з лиця землі слід стерти,
Хоча б самим припало вмерти.
Демократія в нас своя:
Вождів не треба — вождь є я.
Хто послуху не буде мати,
Того безжално викидати
Із партії суворо буду
Без всякого закону й суду.
Хтось проказав, немов на глум:
— Хай партію веде Наум!
І праця жваво закипіла,
Було усякому тут діла.
Зусилля всіх були не марні,
Придбали черенки друкарні,
А там і видали журнал,
Назвавши скромно: „Ідеал”.
Наум снів в бюрі своєму
Й стругав листи на всяку тему,
Найбільше ж кликав фонд творити,
Без чого просто всім не жити,
Без чого згине Рідний Край,
Хоч в яму заживо лягай!
Він день і ніч накази пише,
Не їсть, не спить, бува, не дише,
Аби свого лиш досягнути:
Солідні грошки здобути,
А при грошах — і патріот,
І вождь, й політик — Вертиплот!
У мріях Лондон і Отава,

Прийоми, зустрічі і слава,
 Хвала і честь, велика шана
 В Європі і за океаном.
 І вже знайшлися такі, що били
 Йому чолом, його хвалили,
 Чого йому було і треба. —
 Він виростав тоді до неба,
 Дивився звисока на всіх,
 Як на нікчемних і малих!
 Усе ішло і гладко й мило
 Та раптом лихо підкотило:
 Критикувати люди стали
 Всі Вертиплотські „Ідеали”,
 Що він воює проти всіх
 На сором людям і на сміх!
 Всі інші партії і групи,
 Як може, у писаннях лупить,
 Всіх шкідникамч називає,
 Хто проти нього виступає,
 І вже особу не одну,
 Як кажуть, у дугу зігнув.
 Для нього той розумний, добрий,
 Хто за його „роботу” гордий,
 Хто проти нього ані слова, —
 Особа та йому чудова!
 Нікого він не визнає,
 Він сам найвищим всюди є!
 А ще в журналі „Ідеалі”,
 В якомусь дикому запалі,
 Він закликає до походу —
 Всі повиннішувати народи,
 Лишити тільки свій народ!
 Такий от, бачте, Вертиплот!
 Усі обурились до краю,
 „Вождя” листами закидають,
 Ідуть в бюро до нього прямо
 Із палицями і княми,
 Сварять, погрожують йому:
 Кінець покласти вже цьому!
 Журнал, листи і директиви
 Назад летять йому, мов зливи,
 Ніхто не хоче купувати
 Його „видань”, ані давати
 Пожертв на дурощі такі
 Бо гроші кожному важкі.
 **
 Багато слід було б писати,
 Коли б про всі діла казати,
 Але й по тім, що оповіли,
 Ви, певно, все тут зрозуміли.
 Еесь „погорів” наш Вертиплот
 Самореклямний патріот.
 Якби ж на цім скінчилось тихо!
 Нове вже зачуваєм лихо:
 Наум задумує створити
 Земляцьку партію „Корито”
 І фронтом проти всіх піти
 До Вертиплотської мети!
 Яку ж мораль нам з цього взяти? —
 Проти Наумів виступати!

В. Щербій

МОСКОВСЬКІ ПАРОСТКИ „ТОЛСТОВЩИНИ”

Біля двадцять тисяч московських „духоборів”, не визнаючи ні влади, ні законів канадійської держави, яка в минулому сторіччі відкрила для них свої гостинні ворота, бешкетують в Канаді по своєму, по московському.

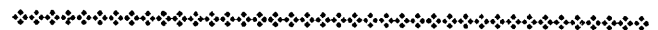
Найдокучливіша група тієї московської секти, яка називає себе „Сини волі”, серед якої новоприбулий в 1950. р. Стьопа Сорокін („Вистрібов”) зорганізував особну групу, — зачинає нове кочівницьке життя. Стьопа, який запустив собі довгу, чорну бороду, є для тієї прупи „духоборів” „третім Христом”.

Після кількарічних бешкетів та терористинчих актів на чужій землі зачинає це московське плем'я свою вікову мандрівку. Тим разом кочують туди, звідки вийшли, вертаються до своєї землі, поклонитися „прахам” свого великого учителя й духового батька, Льва Ніколаєвича. Стьопа Сорокін — „Вистрібов” додасть до десятків тисяч канадійських доларів, які заробив, сповняючи функцію „третього христа” серед канадійських „духоборів” ще й нагороду тов. Михайлова.

У вільному світі, де робила стільки бешкетів ця московська кочова група багато писали, говорили по радіо й в телевізії при нагоді все нових авантур представників „великого й доброго московського народу” та ще того, який має свою „велику, тисяче-літню християнську” культуру. Говорять й пишуть і тепер з нагоди нового „ісходу” московських кочовиків. Та це тільки... ближче невідома релігійна секта.

Опінія „тисячелітнього, християнського” народу не потерпить від тих авантур, від розгнузданої московської, безбожницької поведінки, від терору, який управляли московські „духобори” у не своїй землі. Деякі західні єпископи будуть і далі вдягати позичені московські ризи й молитися до „святої” Московії, а учительки-монахині будуть і далі виховувати їм довірену молодь на зразках толстовської моралі, на моральних заложеннях Льва Ніколаєвича, духового батька „тисячелітньо християнських” московських „духоборів”.

І тільки оті якісь „духобори”, а не москалі

Бойкотувати їх, де зможем,
 І цим самі собі поможем
 На довгій і складній дорозі,
 В важкому нашому житті!

роздягались до нага: діти і підлітки, дівчата і жінки й сивоволосі матрони враз з підлітками, парубками й лисоголовими дідами-чоловіками й, скакаючи довкруги згарниці своїх і чужих садиб, які вони спалили, справляли дикі оргії. Ночами спалювали чуже майно, динамітували залізничні рейки, висаджували мости на шляхах, бо... проти війни демонстрували, проти виробу атомової зброї, та не тієї, що її продукує „велика Рашія”, а проти тієї, яку готує для своєї оборони перед „Раші-єю” Канада. Ні, це не москалі робили, це були... „дукгоборс”, релігійна секта, — писала преса...

„Війна і Мир” та „Анна Кареніна” влізли заглибоко в ментальність західних оборонців „святої Раші-ї”, щобби вони могли поставити насамперед собі, а тоді й іншим питання: чому та релігійна секта не протестує проти атомової зброї тієї „святої Раші”, а насамперед канадійської?

І зразки „тисячолітньої, християнської” культури „доброго московського народу” хочби отакі, як їх ренерезентує двадцятьтисячна кочова московська отара духоборів в Канаді, це одна із можливостей показати зачумленим західнім політикам, високим церковним достоїнникам, учителям і т. д. чого вартий ними обраний, чи то „адоптований”, апостол „демократії” та „справжнього християнства” на сході Європи і в Евразії, показуючи як практично виглядає „грейт Тостой”, чи його філософія, яка має свої корені в московській духовості, а яка так полонила західні уми

Та й земляки моглиб дечого повчитися від практики московських духоборів. Колись, не так давно хтось з наших сучасних істориків підніс здогад, чи твердження, начеб Лев Ніколаєвич є незаконним сином українського батька, а тому, можнаб Толстого „українізувати”.

Гадаю, що не один Толстой, а дуже багато таких незаконних дітей мала й має країна побудована на такій моралі, яку зобразив „великий Тостой”, а батьками тих незаконних дітей, мабуть, були не тільки одні українці, а й інші „націонали”, азятів включаючи.

Нехай вже, краще, той дорібок залишається „великою” власністю москалів. Це так, на маргінесі.

З ІСТОРІЇ МОСКОВСЬКОЇ СЕКТИ В КАНАДІ

Спенсіонований унтерофіцер царської армії проголосив себе „божим чоловіком” (як це було й з неграмотним московським холопом Распутіном) й „проклямував” себе проводирем гурту московських селян, надаючи тому гуртові ціх релігійної секти, московського холопа, яка мала свою „собственну філософію”, хоч гурт скидався радше на організацію з соціалним забарвленням, як на релігійну секту.

Дотикаючи північних рубезів Харківської області, жили в своїх селищах способом спільного „котьолка”, уважаючи все, включаючи жінок, спільною власністю. Не реестрували шлюбів, ні народин, ні смертності. „Жінка може обирати лютого чоловіка на батька своєї дитини — ніхто не може їй нав'язувати того, чи того”, — вияснювали московські „духобори”, чужинним кореспондентам.

Ніхто ними не цікавився. Аж Катерина II, зачала до них приглядатись ближче, та й то не з моральних мотивів (її мораль відома цілому світові), але вони відмовились платити податки до царської казни. Разом з зацікавленням особною сектою з боку „самодержиці”, московське православне духовенство підняло критику тієї секти: „Християн Універсального Брацтва”. Тому, що секта голосила, начеб то, вона погорджує усім матеріальним і все спирає на духовому, московські священники дали їй згідливу назву „духобори”. Ця назва прийнялась для цілої секти й до тепер, хоч вона розділена на багато різних гуртів, з яких найголоснішими є „Сини Волі”, відомий найбільше войовничий гурт москалів, „бойців” за „мир”, „Товариство Незалежних” і „Союз Духової Спільноти Христа”.

Притиснені Катериною, зачали шукати виходу з положення. За дозволом московського царського уряду вони перекочували над береги Озівського моря. Новим їхнім „божим чоловіком” став Сава Капустін. Він переорганізував цю групу москалів в напрямі комуністичного способу життя. Отже, ще до учення „великого Леніна-Улянова” особні московські групи уже перейшли були від „соціалізму до комунізму”. Тому, що відмовилися дати жовніра у Кримській війні, мусіли покидати береги Озівського моря. Пересилились на територію Грузії. Коло 1890. р. увійшов у живі зв'язки з „духоборами” Толстой. — Тепер секта мала вже цілком оформлену свою „віру”.

Попри „Ревеляції” їхньою „евангелією”, стали: „Война і мир”, „Сповідь”, „В що вірю”, „Що мусимо робити”, „Закон любови і закон злоби” та інші програмові твори Льва Ніколаєвича Толстого.

Ця частина кочівного московського племені думала про дальші мандрі, про дальше кочове життя. Толстой зв'язався зі знайомими Кракерами й улекшив їм мандрівку. Перша група, зложена з 1226 осіб покочувала на Кіпр, а в 1898 - 1900 чотиротисячна ватага москалів причалила до канадійських берегів.

„ПРОКЛЯТА ТА ГОДИНА, КОЛИ ВОНИ СТАНУЛИ СВОЇМИ СТОПАМИ НА НАШИХ БЕРЕГАХ”...

Уже з Канади вочи „виписали” свого нового „божого чоловіка”, Петьку Верегіна який в час

їхнього виїзду перебував на „неісходимій Сибірі”. Американські кореспонденти звідкілясь „вигребли” стару фотознімку, зроблену в тому часі, коли „божий чоловік” в якого „вселився Христос”, вийшов зі своєю челядю на канадійський беріг. Біля Петьки троє дітей, три жінки однакового віку і дві молодші молодичі.

Петька вибрав собі осібну групу з поміж „духоборів” в складі тридцяти людей. Себе проголосив „Архангелом”. Одного з своїх синів, який залишився в Грузії настановив лідером московської секти в Грузії. Він теж Петька і теж „Архангел”. По смерті Петьки „Архангела”-батька, провід над цією групою „духоборів”, „Синів Волі” перебрав Петька „Арахнгел”-син, який теж приїхав до Канади.

Спершу поселились на Ванкуверському острові. Ватага з початкового числа тридцяти людей дуже скоро зросла до восьмидесяти, а в тому тридцятіро дітей. Петька побачив, що приріст завеликий і завчасний. Не знаючи, як тому зарадити, зрезигнував з деяких своїх диктаторських привілеїв. Покликав „раду старших”. І „рада” радила. Роздягались до нага, підстрибували у дикому танку і „так довго встидали своєю нагістю бога”, аж він підказав їм, що з тим „фантом” зробити. Прийшла заборона жінкам родити дітей. „Архангел” і „рада” дозволяли це лише тим жінкам, яких вони узнають за „благонадьожних”.

Цікавим канадійським кореспондентам, які вказували, що вони ламають свою основну заповідь: несупротивлення — і, які питалися, як там з їхнім: „ніхто не має права забороняти іншому те, що він хоче” — відповідали: „а вам до того дела нет”, а своїм жінкам повторили „істину”: „не стісняйтесь при виборі батька дитини”, тим, що їм дано дозвіл родити.

І так з’явився ще один Петька, теж „Архангел”, Петро-Архангел II.

Шлюбів і народин не зголошували канадійській владі. бо по перше: ніякої влади вони не визнають і їй (владі) „ніякого дела нет”, по друге: вони шлюбів не мають. Вінчаються й родяться по своїм приписам, згідно зі своєю „собственною, мораллю. Кореспондентам пояснили: Мати дитини є Флорентіна Берікова, а батько... це не важне. Ніхто не може мати до новонародженої дитини осібних прав, хлопець є власністю їхнього цілого гурту... Так і не міг встановити родоводу нового „божого чоловіка” американський кореспондент одного магазину, Тома П. Кіллей.

Тома П. Кіллей поїхав у квітні 1954. р. у Бритійську Колумбію - Канада, бо тоді саме розгорілась до нестями дика гульня московських „духоборів”. Не одержавши потрібних інформацій від самих таки москалів, пішов поміж недалеких їхніх сусідів, не москалів і не „духо-

борів”. В містечку Нельзон йому вказали на старшого чоловіка, мабуть француза з походження, який довго жив по сусідстві з духоборами.

— ...О, ви про „дукгборс” питаєте?... — Проклята та година, коли їхня стопа станула на наших берегах...

Досить довго довелося чекати Томасові Кіллейові, поки стариган заспокоївся. А тоді поплила розповідь про „високу московську культуру”.

МОСКОВСЬКЕ „ГУЛЯННЯ”

Томас П. Кіллей, американський кореспондент, зараз таки, як відказав своєму „босові” через телефонну трубку „ес”, замовив місце на перший літак, який летів до Канади-Вритійська Колумбія.

Справа в тому, що за двадцять кілька миль від містечка Нельзон, в провінції Бритійська Колумбія-Канада розгорілись вогні. Горіли селища московських „дукгборс”: Крестова з біля 800 душ населення і Палатка. Це був квітень 1954. р. Томас Кіллей мав вже готовий наголовок до свого репортажу: ОГОНЬ І ГРІХ.

Сморід згарищ стелиться дорогою, що нею Томас швидко мчить з Нельсону. Фотографічний апарат вже готовий. Образ і вартий таки того, щоби „взяти” на плівку. Вітер підкидає стовпи вогню. Довкруги вогнів дикий танок нагих людей: дітей, підлітків і дорослих, обох статей. Стомлені від диких скоків, падають на коліна і щось нишком нашіптують. Тоді зриваються і знову скоки і верески. Томас намагається вловити бодай якусь фразу. Єдине, що до його свідомости доходить: „Бог”. Це єдине слово він розуміє з чужої мови.

Томас має щастя. Одна повнолиця молодича погоджується дати йому інформацію. Вона говорить добре по англійському. Фенька Осохова вже з другого тут родженого покоління. Та зі західної культуру знає лише одне: мову, якою говорить. Все інше московське, таке, яким його принесли її московські діди.

Більшість інформації Томас має від Феньки Осохової та від її батька, теж в Канаді родженого. Їхня єдина хата, яка ще заціліла, не була тоді спалена „духоборцями”.

— Чому ви так саме робите? — питається Томас Феньки.

— Бо коли ми хочемо чогось доконати, ми роздягаємося до нага і нашою нагістю й „парадою” так довго соромимо Бога, аж Він зробіть те, чого ми хочемо...

— А, чи ви теж роздягались і перед тим кс-линебудь і, чи ви таки засоромили Бога й він зробив для вас те, чого ви домагались?

— О, так. І за це я була арештована, але свого досягнула!...

— А, чи не має інших засобів, щоби досягти бажаної цілі?

Фенька морщить чоло, а тоді по надумі: — Можливо, що є... але **наш** спосіб найкращий у всіх випадках!

Це було в селі Палатка. Московські „духобори” тоді „соромили” в той спосіб Бога, бо протестували проти того, що канадійська влада веліла їм посилати дітей до шкіл, які для них збудували, вивінували і пропонували безплатне навчання.

Нудизм заборонений в Канаді, як і в кожній іншій культурній країні. Тому то канадійська поліція заопікувалась нагими демонстрантами й перевезла їх до ванкуверської в'язниці. Серед 148 приарештованих московських нудистів були: підлітки і хлопці, молодіжці і старики — всі нагі. Та тоді і зачалось. Москалі закричали: „Краще в'язниця, як школа!” І „гульня” зачалась на добре.

Озброєні люди берегли доріг, майна і залізничних рейок, але... ночами спалахали все нові вогні. Тим разом горіло й майно, яке не було приналежне до московських духоборів. Динаміт розривав залізничні рейки. Вилітали в повітря мости .

— Чому? — питався Томас Кіллей духоборів і недухоборів, усіх, хто мігби заспокоїти його цікавість

Духобори казали: „Ми не хочемо війни, ми протестуємо проти атомових бомб (очевидно — канадійських!), ми не хочемо школи. Домагаємося, щоб нам визначено територію, до якої ніхто не мав би ніякого права”...

— А як з урядом, а як з законом? — питався Томас

— Ніякого уряду, ані законів не визнаємо. Самі собі робимо те, що нам подобається!..

— А, як-же з лікарською опікою?

— Уряд **мусить** про те подбати!..

Томас таки не міг второпати філософії московських духоборів, випитував.

— Ви кажете, що нічого не можна нормувати законом, ані нічого законом забороняти..., а якби вам приключився який клопіт..., якби, скажім, який недобрий чоловік хотів вас насилувати... то що тоді ви робили б?...

Фенька Осохова, подумавши, твердо відказала:

— Можливо, що я старалася б тому чоловікові виперсвадувати, що він не повинен так робити, але...якби він таки впирався при своєму, то... я не могла нічого робити... Ніхто з нас не має права забороняти другому робити те, що він хоче!..

Чи від такої відповіді стало ясніше містерові Томасові Кіллееві, не знати. Та й не знати, чи

Томас Кіллей, який, напевно захоплювався „Анною Кареніною” і „Войною й Миром” спромігся заглянути до „Колумбія Енциклопедія”, де мігби знайти відповідь на питання, яких він не розумів, коли говорила до нього Фенька Осохова. Він знайшов би що „несупротивлення” (нанрезистенс”) — це основне гасло в філософії Льва Ніколаєвича Толстого. Він знайшов би властиву відповідь на багато питань, з якими має клопіт: чому оті московські „дукгоборс” не визнають канадійської влади, чому вони живуть якимсь дивним (колективним) способом життя, де народжені діти не знають хто їхні батьки, бо вони „власність цілого колективу” і т. д. Можливо, що він погодився би з нами в тому, що нпр. „фатер” Шін не має ніяких твердих основ, щоби молитись до „Раші-ї”, можливо враз з нами кликав би американських монахинь-учительок в католицьких школах, щоби вони викинули „грейт” Толстого з кількох бібліотек, якщо не хочуть мати в Америці отакого подружого життя, як його розуміє Фенька Осохова. Можливо враз з нами м-р Томас Кіллей вказував би урядовим чинникам, **хто** породив отой „міжнародний комунізм” і хто його в життя проводить і т. д.

Ще багато чогось доброго міг би сказати Томас Кіллей і кіллеї, якщо б... ми їм в тому допомогли.

ДВНАДЦЯТЬ МІЛЬЙОНІВ ДОЛЯРІВ КОШТУЄ КАНАДІЙЦЯМ ЛИШЕ ОДНЕ „ГУЛЯННЯ” МОСКАЛІВ

Томас Кіллей, як і кожний американський журналіст, впертий і... влізливий. Попри те, що „кращий джаб” — краща „пейда”, він у вишукуванні інформації кермується приблизно тим, чим кермується справжній спортсмен після старту. У сусідстві московських селищ: Крестова і Палатка він зауважив попалені господарства. Алеж там не було нагих Феньок і „Архангелів”. На своє вдоволення він зачув добру англійську мову. Гуторили люди, покиваючи головами, біля знищеного майна.

— Хіба це теж „духобори” — подумав Томас.

Виявилось, що ні. Вони, ані „духобори”, ані москалі. Вночі, як горіли духоборські хати, хтось спалив і їхні. Вони певні того, що цю „роботу” зробили духобори.

— Алеж це злочин, — докинув Томас.

— Так, вони злочинці, — хтось з гурту підтвердив.

Томас зауважив озброєну сторожу при мостах на шляху, біля залізничних рейок...

— Що це може значити?

Хтось сказав, що Джов який живе недалеко, не пішов на роботу. Він водій льокомотиви. В „секреті” сказав Томасові, що він не має на-

міру, дати себе розірвати на куски. Ті „крейзі” духовобори підкладають динаміт під залізничні рейки... Мости в повітря висаджують...

— Чому?...

Перед від'їздом до Ванкуверу, американський кореспондент щераз „пронюхує” поміж „дугкборс”. Щераз всячину розпитує. І ось, „ласий кусок”. Патлата, середнього віку людина являється серед гурту „правовірних”. Гурт набожно складає руки, начеб до молитви. Патлата людина обвішана помаранчами, нанізаними на шнурку. Наче великі коралі. Томас почислив і ті „коралі”. Їх було 21.

— Що це таке? -- запитався вже „знайомої” Феньки Осохової.

І вона вияснила: Це „божий чоловік”. Він, „перебувши три дні у небі”, прийшов сповістити своїм „правовірним” про „другий прихід Христа”. І Христос має перебувати межі ними сім днів. Кожного дня буде споживати по три помаранчі: рано, вполудень і вечером. Оце і призначення тих помаранч, що ними уквітчав свою патлату голову „божий чоловік”. А старий ірляндець (канадієць) розказав пізніше Томасові:

— О, той рудий, патлатий... Це відомий криміналіст. Випущений недавно під „паролем”... Іншої, крім московської мови, не знає...

— Що ви думаєте про тих „духоборів”?

— Що я думаю?... Вони вже до двадцяти держав писали, щоб ті їх прийняли до себе... На наше горе ніхто їх не хоче... А я думаю: нехай би їх післали до некла... на самий вершок північного бігуна... нехай би там роздягались... може позамерзали б... і добре сталося б!...

Для доповнення свого репортажу Томас мав ще розмову з урядовими чинниками Вони його поінформували про те, що творились урядові комісії, які мали за завдання простудіювати справу московських духоборів. Та ті комісії розгубились у контроверсіях. Не знайшли ніякого виходу.

— Чому вони так поступають?..

— Протестують проти всіх і проти всього. Наперед проти війни і атомової зброї, проти школи, проти влади і проти законів. Кермуються, начеб то погордою до всього матеріального, яке їх „обтяжує”. Та один з їх „босів”, новоприбулий Сорокін-„Вистрібов” роз'їждає шляхами Канади люксовою лімузиною, маючи особисту охорону і свого шофера. Той Сорокін, один із найважливіших „босів”, їздив до Полудневої Америки (Уругвай) шукати місця для духоборів. По дорозі розміняв у двох вашінгтонських банках 94 тисячі канадійських доларів. В Лос Анджелос виміняв ще 30 тисяч, а в Буенос Айрес дальших 24 тисячі...

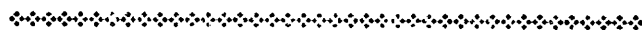
— І я погодився б на таку „погорду” усім матеріальним, мабуть, подумав Томас. — Якже зі

знищеним не їхнім майном? — запитав ще кореспондент.

— Оце „гуляння” московських духоборів, якого наслідки і ви бачили, коштує нам лише за цей раз дванадцять мільйонів доларів....

„Нині духобори в Канаді — це пекучий боляк у шні канадійців”... Так закінчив свій репортаж у квітні 1954 р. Томас П. Кіллей.

Я закінчив би свій „позичений” (за що дуже перепрошую незнайомого м-ра Т. П. Кіллея) дружньою порадою для нього. Нехай би він розкрив той біль, якого і він дізнав, оглядаючи побоевище „московського гуляння” в Канаді, перед своїми високими земляками в Америці. Може б вони таки краще ще раз перечитали „грейт” Толстого, та так, щоб змогли і в собі віднайти той чад, що ним і їх (а не лише своїх московських духоборів) зачадив письменник „великого народу з тисячелітньою культурою”, та ще християнською.

Радіоавдніці АБН у Вільному Китаю

Місія Антибольшевицького Блюку Народів (АБН) у Вільному Китаю розпочала з днем 6. липня 1957 р. радіопередачі призначені для населення Сибіру, в'язнів большевицьких концетраційних таборів азійської частини ССРСР і для советських місій на китайському континенті.

Радіопередачі будуть передавані радіостанцією „Голос Справедливості” з Вільного Китаю в такому порядку:

Середа і субота: Грініч час 13.00 — 13.10; 15.00 — 15.10; 16.50 — 17.00; 22.50 — 23.00 години.

Розположення хвиль: в усіх вище поданих годинах на хвилях 202.7 метра (1480 кль.); 50.04 м. (5699 кль.) і 41.1 м. (7300 кль.);

В годинах 15.00-15.10 і 16.50-17.00 додатково крім попередних хвиль, теж на хвилях 365.9 м. (820 кль.) і 236.2 м. (1470 кль.)

Радіопередачі на коротких хвилях 41.1 м. можна слухати в Австралії, в Європі, ЗДА і Канаді.

Місія АБН у Вільному Китаю просить присилати відгуки відносно почутих радіопередач на її адресу в таких мовах: українській, англійській, німецькій, французькій і російській.

Просимо слати всі листи на нижче подану адресу:

Адреса Місії:

A. B. N. MISSION
Wen Chuan Rd 102-6
Sin pei Tou, Taipei
Taiwan (Formosa) CHINA

Тайпей, дня 3. липня, 1957. р.

Місія АБН у Вільному Китаю

300 – 40 – 15

Три дати об'єднує одна ідея української державницької думки. 300 років тому, 27 липня, помер „найбільший державний муж” України гетьман Богдан Хмельницький. Перед смертю Великий Гетьман радив старшинам, козакам і урядникам, скликаним на нараду, „триматися одностайної згоди і братерської дружби без чого ніяке царство і ніяке суспільство стояти не може”, Гетьман, що всього себе „посвячував отчизні, не жаліючи здоров'я свого і життя”, радив старшині „не занепадати на мужності і подвигах військових”. А вручаючи булаву неповнолітньому синуві, заповідав і зобов'язував його служити вірно отчизні, „пильнувати її, як зіницю ока, і пролити за неї всю свою кров”.

Не сталося так, як благав Великий Гетьман. Замість одностайної згоди прийшла незгода, поволі занепадала у нащадків мужність, а подвиги військові проти ворогів України заступила внутрішня сварня, яка підточувала Українську Державу, збудовану в Національній Революції форматорцем Богданом Хмельницьким.

Напередодні 1917 року зовні здавалось, що в приборканій Москвою нації не лишилося жадного сліду від колишніх державницьких дум і помислів Великого Володаря Української Держави. Але під тим зовнішнім окупаційним намулом зберіглися традиції славної доби, жевріла іскра Хмельниччини і дух хмельничан. З тієї іскри 40 років тому, „народ чорної землі”, як називав українців чорносотенець Шульгін, встроївши ножа в спину імперії, почав стихійно відновлювати найголовніше, — найважливіший елемент державного життя — **Українську Армію**. Всі її формації в різних умовах і різних часах народнього змагу за державу, думаючи думами нації, чинами своїми клали підвалини Української Держави. Великого здобутку 1918 р. ми не закріпили, не оборонили від ворожої московської навали. На це було багато причин, головне в нас самих і поза нами. Але Армія Українська, відновлена 40 років тому на традиціях Козацької Держави, і після перемоги ворога боролася і її духа не вдалося ворогові знищити. Він животворив і в невідрадних еміграційних умовах життя.

15 років тому, в часи грізного лихоліття II війни, Українська Повстанська Армія підняла прапор визвольної боротьби за Українську Державу. Нині за ідеями збройних чинів її і попе-

редніх змагань нація бореться проти московського большевицького окупанта, щоб перемогти його. Вояки її після 8-річної боротьби з переважаючим мілітарно ворогом розчинилися в нації і бій не вгаває.

Уряджуючи Маніфестацію на відзначення цих дат, Організації ВФ закликали українське громадянство скласти поклін Великому формотворцеві Української Держави в 300 річницю Його смерті і воякам Українських Армій, об'єднаних одною державно-творчою ідеєю.

13-го липня, в суботнє надвечір'я урочистості почалися з вимаршу загонів Ю.СУМА і представників комбатантських організацій на площу перед трибуною, з мистецьким смаком оздобленою М. Черешньовським і п. Домаником, які зуміли втілити ідейний помисел в мистецьку форму. Перед трибуною стала президія з військовиків, на чолі з достойним генералом П. Шандруком і представниками суспільно-політичних організацій. Ген. Шандрук, прийнявши рапорт від команданта Маніфестації, був. старшини УПА, Е. Нестерука, дав наказ піднести прапори. Проф. М. Чировський відкриває урочистості і зачитує привіт від Проводу ЗЧ ОУН. На звук сурми на сцену виходить постать полковника доби Хмельницького, а п. Курило рецитуює уривки з Універсалу Б. Хмельницького, — 300-літнє перегукується з сучасністю...

„Ліпше бо і корисніше нам за віру святу православному і за цілість отчизни на пляцу воєнному од зброї бойової полягти, ніж у домах своїх, яко невістюхами побитими бути... Не бійтеся! Але прикладом славних і великих русів, предків своїх, при своїй правді за благочестя святе, за цілість отчизни і поламання колишніх прав і вольностей своїх, станьте спільно з нами проти тих своїх скривдителів і руйнівників...” На площі мертва тишина. Знов грає сурма і на сцену виходить постать сотника Української Армії. А з мікрофону чути слова: „Вшановуючи 40-ліття Української Армії, навчимося плекати її славі традиції, що ними одушевлялося воїнство у військових боях 1917-1920 років. Найголовнішою з них є пам'ятати, що в боротьбі з большевицькою імперією „дві стіни зударяться: одна впаде, друга зостанеться”. Зміцнюючи українську стіну, в творчій любові до Батьківщини, сторожкості до України і програму будівництва.

Грає сурма. На сцену виходить постать вояка УПА. До присутніх доносяться слова з мікрофону, як в грізне лихоліття 2гої війни Українська Повстанська Армія підняла прапор нинішнього змагу за Українську Державу. Своїми чинами і кров'ю своїх стрільців УПА вписала нові сторінки до історії Українського війська. Вояки з трьох різних періодів державницької боротьби через мікрофон, устами рецитатора закликають присутніх стати мораль-

ним чотирикутником, отим старо-козацьким табором, щоб в ці замрячені співіснуванням з ворогом дні історії відбити наступ на нашу єдність та ідейну випробуваність. Станувши так, ми витримаємо всі проби, незалежно від того чи походять вони від інтернаціональної бестії чи від московської сатанії.

До президії підходить з смолоскипом юний сумівець. Ген. П. Шандрук запалює смолоскипа, а хлопчик, звертаючись до присутніх, з'ясовує для чого він запалює смолоскип. За ним 20 ланкових різних областей України запалюють смолоскипи, говорячи присутнім на честь чого запалює вогонь представлена ним земля українська. В коротких, змістовних реченнях, укладених Командою табору ЮСУМА (П. Гой, І. Рицар) переказано думи цілої України. Під звуки оркестри „Сурма” осередку СУМА з Джерзі Ситі, юні сумівці відходять до ватри; Голова ООЧСУ І. Вовчук закликає їх запалити ватру — символ завтрішньої Національної Революції, що в ній Україна здобуде волю і державну незалежність. Ватра запалала.

Теплий вечірній дощ не дозволив продовжувати намічену програму біля ватри. Коло 1000 присутніх з авт дивилося на полум'я ватри, думаючи кожний свої думи, а юні сумівці весело розмовляли про те, як генерал Українського Війська запалив вогник їхньої боротьби за Україну.

Маніфестаційні урочистості 14 липня почалися після Богослужень. Привітавши присутніх, проф. М. Чировський відкрив Свято і закликав присутніх вшанувати пам'ять Великого Гетьмана і воїнство Українських Армій хвилиною мовчанкою. В змістовній, науково опрацьованій доповіді Генерального Штабу генерал-поручник П. Шандрук вказав на прикмети Великого Гетьмана — стратега, політика і дипломата, що відновив традиції України княжих часів в будові Української Козацької Держави. Схарактеризував Українську Армію в боротьбі за Державу в 1917-20 рр. і безприкладні в історії подвиги Української Повстанської Армії. Проф. І. Вовчук, звертаючись до почесної президії, — військовиків різних формацій, склав на руки генерала П. Шандрука поклін від Організації Визвольного Фронту воякам, що ділами своїми закладали підвалини Української Незалежної Держави. Вкороткій промові на тему „300-40-15” промовець з'ясував ідейно-політичну тяглість нашої боротьби. Учасників Маніфестації вітав від УККА п. С. Спринський та представники Центральних Установ і Організацій.

В мистецькій частині програми п. Є. Курило продеклямував „Друге посланіє” Є. Маланика. Чоловічий хор Відділів ООЧСУ: Байон-Картерет і Перт Амбой, під керівництвом п. М. Кормелюка добре виконав кілька пісень. Музично-вокаль-

ДЕНЬ СУМІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЧІКАГО

Щороку сумівці Чікаго підводять підсумки річної праці на маніфестаційних зустрічах з громадянством. Цьогорічний День Сумівської Молоді в Чікаго відбувся 7-го липня на оселі Форест Гіл Пікнік Гров.

Після посвячення прапору Осередку ім. М. Павлушкова сумівці і громадянство Чікаго прибули автами і автобусами на відпочинкову площу, далеченько за містом. Великий майдан перед відпочинковою оселею щіверть заповнили авта й автобуси, а на площі, в тіні дерев, розмістилася оркестра під керівництвом проф. І. Барабаша. Мельодійні звуки добре зіграної оркестри розносяться по великій площі, заповненій понад 2000 учасників. Сумівці і українці Чікаго пишуться тією оркестрою і цілком заслужено. Своїми мистецькими виступами в Канаді, Дітроїті і в самому Чікаго, зокрема, перед американською публікою, оркестра набула мистецьке признание. Проф. І. Барабаш, був. майор Американської Армії, душа оркестри, опікун її і диригент. Він не бачив України, але любить її і свою любов до неї вкладає в працю з оркестрою, що складається з 50 осіб. Знавець музики, він не тільки диригує і керує, а й творить з ними. Жалкує, що трудно дістати партитури для оркестри.

Урочистості почалися після піднесення прапорів о год. 11.30. Ланки ЮСУМА склали приречення в дійсні члени СУМА, а дві сотні сумівців взяли участь у дефіляді.

Член ГУ СУМА інж. В. Левицький в короткому слові вказав на завдання сумівців, закликаючи їх до праці над собою. Проф. І. Вовчук, вітаючи молодь і присутніх громадян, в короткому слові розповів про українську молодь, яка під московською окупацією на Рідній Землі шукає стежок, щоб скинути кайдани неволі. Вказав сумівцям, що як мають робити, щоб підготувати себе до вирішальної битви за визволення Батьківщини.

В мистецьких вільноручних вправах юні сумівці продемонстрували перед громадянством осяги своєї праці.

В кінці відбулися змагання копаного м'яча між командами Клівленду і Чікаго.

ний ансамбль СУМА, під кер. п. Б. Ковалика, відспівав під акомпаніамент народніх інструментів кілька пісень. Пані В. Калин і Іванна Кононів в супроводі оркестри мистецьки порецитували „До слави — за волю”, композиція з творів М. Щербака, М. Боеслава О. Бабія. Оркестра „Сурма” з Осередку СУМА, Джерзі Ситі, вдало доповнювала мистецьку програму. Керували Маніфестацією члени ГУ ООЧСУ — В. Боровик, Ю. Кононів, проф. М. Чировський, Л. Кокодинський і М. Черешньовський.
Н. К.

З VIII ЗУСТРІЧІ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І АМЕРИКИ

Біля 10,000 українців Канади і Америки зустрілися 30 червня на Виставовій площі в Торонті, щоб відзначити 40 років національно-визвольної боротьби та заманіфестувати свою готовність боротися за звільнення України з-під московсько-большевицької окупації до переможного кінця.

Відзначаючи початок повітряної боротьби нації за державну незалежність, учасники VIII Зустрічі заманіфестували невичерпність і живучість українських сил, невмиручість українських національних ідеалів, що поривають націю на Рідних Землях до спротиву і боротьби.

Про зустріч написано вже багато. Згадуючи про величаву Маніфестацію, хочеться відмітити виступ українця Михайла Старчевського (Старра) — міністра праці у Федеральному Уряді Канади. „Я гордий з того, говорив М. Старчевський, що мені випала честь бути першим міністром українського роду в канадійському уряді, і від його імені промовляти до вас“. Не собі приписує цей успіх промовець, а українській громаді в Канаді, а найбільше нашим батькам, які поклали міцні підвалини українського суспільного життя в Канаді. М. Старчевський досягнув своє становище працею, здібностями, маючи за собою лави зорганізованих земляків і в цьому певний успіх українців Канади.

Маніфестація випала величаво, змістовно, а мистецька частина її була прекрасна.

М. Дольницький

З ЖИТТЯ 10. ВІДДІЛУ ООЧСУ В ДІТРОЙТІ

Останнє півріччя в житті 10. Відділу ООЧСУ в Дітройті показало, що новообрана на останніх Загальних Зборах, Управа Відділу виявила велику енергію й через те Відділ може похвалитися поважними досягненнями. Вже лише короткий перелік того, що за це півріччя зроблено Відділом, є для цього переконливим доказом. І так: кожного місяця відбувалися ширші членські сходи, на яких зачитана була якась актуальна доповідь та обмірковані поточні організаційні справи й запланована Управою Відділу праця на найближчий час. Двоє з цих сходів мали святковий характер, бо одні були присвячені Шевченківським роковинам, а одні вшанованні пам'яті Героїв. Всі ці ширші сходи мали те особливе значення, що зв'язали тісніше членство з організацією й його активізували, що — розуміється — є великою допомогою для Управи Відділу в розгорненні її дальшої діяльності. Для вигоди членства Управа скликувала ці сходи чергово один раз на східній, другий раз на західній стороні великого Дітройту.

Коли йдеться про імпрези прилюдного характеру, влаштовані Відділом за останнє півріччя, то треба згадати: авторський вечір поета Богдана Нижанківського, доповідь проф. др. М. Чубатого і Академію для відзначення 16. роковин Акту Відновлення Державности України. Про дві перші не будемо вже тут згадувати, бо про них свого часу докладніше зреферовано на сторінках нашої преси. Спинимось тому лише на останній.

Влаштував її Відділ разом зі всіма місцевими організаціями Визвольного Фронту в неділю 23. червня б. р. в залі Українського Народного Дому. В програму Академії входили: національні гимни, відкриття головою Відділу др. М. Дужим, святкова промова проф. З. Сагана з Бофало, рецитація драм. артиста О. Самойловича, виступ чоловічого хору ООЧСУ „Сурма“ під диригентурою др. Кушніра, виступ оркестри осередку СУМА „Київ“ теж під його диригентурою та виступ квартету бандуристів під керівництвом П. Поташенка. Коротка, але глибоко змістом й добре виконана програма зробила велике враження на приєднаних, зібраних у значній кількості, помімо великої спеки, що цього дня панувала у Дітройті.

Зокрема таке враження зробила глибока змістом і прекрасна формою промова проф. З. Сагана та мистецька рецитація п. О. Самойловичевої прозового твору Б. Нижанківського „Лист у простір“. Великою допомогою у влаштуванні імпрез місцевих організацій Визвольного Фронту є завжди радо готова до виступів сумівська оркестра і чоловічий хор ООЧСУ „Сурма“. Оркестра СУМА осередку „Київ“, хоч молода ще своїм існуванням, але росте на наших очах і треба сподіватися, що при дальшому запалі і посвяті її членів та диригента стане незабаром

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА“

Передплата на рік	\$4.00
Передплата на півроку	2.25
Ціна окремого примірника50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошові перекази треба вповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія
Головний редактор
І. Вовчук

